Выходзіць з 20 снежня 1945 года

Настаўніцкая газета

ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

№ 12 (5343)
Субота, 2 лютага 2002 года
Кошт у розніцу — 120 руб.

Змены вачыма дзяцей

Міністр адукацыі прафесар Пётр БРЫГАДЗІН адказвае на пытанні юных чытачоў газеты "РАНІЦА"

Зразумела, што пытанні адукацыі хвалююць грамадства. Дарослыя плануюць, абмяркоўваюць, спрачаюцца і... вырашаюць. Настаўнікі праводзяць у жыццё свае намеры, спраўджваюць іх у паўсядзённым клопаце пра сваіх выпястоўцаў. А яны, гэтыя выпястоўцы, не заўсёды разумеюць такі аспект. Хто з нас не ўзгадае хоць нейкай, хай самай маленькай, крыўды на настаўніка: не так адрэагаваў на адказ, не заўважыў нашага поспеху?..

Паглядзець вачыма дзяцей на адукацыю - не самая лёгкая задача, калі не адчуваць іх настрою, не бачыць у іх вачах люстэркавага адбітку самога сябе. А значыць, трэба жыць іх жыццём. Так думае і перакананы ў гэтым новы Міністр адукацыі прафесар Пётр Брыгадзін. Ён з задавальненнем адказвае на дасланыя ў рэдакцыю дзіцячай газеты "Раніца" пытанні юных чытачоў.

Гэтых пытанняў мноства. Сёння мы адабралі тыя, якія датычаць зместу адукацыі і бягучых спраў школьнага жыцця.

Навошта патрэбна рэформа адукацыі? Ці можа яна палепшыць становішча вучняў? Якія праблемы спрабуе вырашыць? Якой бачыце беларускую школу ў будучым?

Не трэба доўга шукаць падстаў для змен у школе, дастаткова азірнуцца вакол сябе. Адразу заўважыш незадаволеныя водгукі пра школу, што выказваюцца на радыё, змяшчаюцца ў газетах. А як часта яны чуюцца дома, калі мама ці тата ўражваюцца: які цяжкі школьны ранец іх чацвёртакласніка, чаму такі стомлены і хваравіты іх гімназіст, або што за "навуковы" выклад матэрыялу у падручніку.

У нашай школе шмат станоўчага, перадавога, карыснага. Але маюць рацыю і тыя, хто яе крытыкуе.

Выразнымі сёння сталі яе недахопы. А гэта – вучэбная перагрузка, якая прыводзіць да нізкага ўзроўню засваення вучэбнага матэрыялу. (Уяўляю, як радуюцца некаторыя школьнікі, чытаючы гэтыя словы). Аднак праблема перагрузак стала амаль школьным бедствам. Перагрузкі адбіваюцца не толькі на якасці навучання, але і на стане здароўя навучэнцаў і... нават настаўнікаў.

Наша школа пакуль не можа ўлічваць у поўнай меры схільнасці, здольнасці і індывідуальныя магчымасці кожнага вучня, таму што ў ёй шмат аднатыпнасці, уніфікаванасці. Калі казаць проста, то нашы школы часам выбіраюць дэвіз – да ўсіх і да ўсяго стаўся аднолькава. А вазьміце школьную адзнаку. Статыстыка паказвае, што асноўнымі адзнакамі ў існуючай сістэме ацэнкі ведаў, уменняў і навыкаў вучняў з'яўляюцца "тройка" і "чацвёрка". Гэта не дазваляе аб'ектыўна ацаніць веды вучня. Мы маем на сёння, па сутнасці, не пяцібальную сістэму ацэнкі, а "кволыя" чатыры адзнакі, дзве з якіх – "двойка" і "пяцёрка" – прымяняюцца толькі ў 25% выпадкаў. Я не гавару ўжо пра "адзінку", якая выстаўляецца хутчэй за ўсе не за авалоданне матэрыялам, а выкарыстоўваецца як дысцыплінарнае спагнанне.

І яшчэ. Мы не можам не заўважаць тых змен у грамадскім жыцці, якія адбыліся на мяжы стагоддзяў. Час змяніў і арыенціры ў эканоміцы, навуцы, грамадскім уладкаванні. Час памяняў людзей. Тое, чым жылі вашы дзядулі, бабулі, чым жывуць бацькі, сённяшняй моладзі здаецца не такім важным.

Але ж трэба бачыць галоўнае – тое, што вызначае ў чалавеку асобу, грамадзяніна сваёй краіны.

Азірніся і ўгледзься ў тое, што вакол цябе. А гэта – родныя і блізкія табе людзі, любімыя мясціны, дзе ты часта бываеш, вуліца і двор, на якіх ты гуляеш са сваім сябрамі. Гэта, нарэшце, зямля, па якой ты ходзіш. А зараз задумайся: ці не любіш ты ўсё гэта?

Рэформа школы мае на мэце, перш за ўсё павысіць якасць навучання, яна дазволіць стварыць новае пакаленне падручнікаў, па якіх будзе прыемна вучыцца і займальна. На працягу гэтага года мы зробім захады па памяншэнні вучэбнай нагрузкі.

Наконт школы будучага. Мы ідзем да школы, якая адкрывае будучае высокаадукаванаму і прадпрымальнаму чалавеку з высокімі маральнымі якасцямі.

Якія адзнакі будуць выстаўляцца нам у дакументах аб адукацыі, калі ў наступным годзе школа пяройдзе на 10-бальную сістэму ацэнкі ведаў? (Ульяна Трафімец, Мінск.)

Калі ўсе агульнаадукацыйныя ўстановы (школы, гімназіі, ліцэі) пяройдуць на 10-бальную сістэму ацэнкі ведаў вучняў, то ў дакументы аб адукацыі (пасведчанне аб базавай адукацыі, атэстат аб агульнай сярэдняй адукацыі) будуць выстаўляцца балы ад 1 (аднаго) да 10 (дзесяці) уключна.

Калі дакладна ў школьнікаў будуць два выхадныя? (Вольга Коўтун, 6 клас, Вілейка.)

Ідзе эксперымент у Брэсцкай вобласці. З другога паўгоддзя школы гэтага рэгіёна працуюць у рэжыме пяцідзёнкі. Аднак права пераходу на 5-дзённы вучэбны тыдзень мае кожная школа ўжо сёння. Толькі былі б для гэтага ўмовы.

Чаму закрываюцца малыя школы?

Сапраўды, у нашай рэспубліцы ёсць школы, у якіх навучаецца 18–20 чалавек. У такіх школах складана забяспечыць якаснае навучанне, задаволіць індывідуальныя запыты вучняў. Аднак мясцовыя органы ўлады павінны ўважліва і асцярожна падыходзіць да закрыцця школ, разглядаць асобна кожны такі

выпадак. А калі такое і здараецца, то яны павінны ўзяць на сябе клопат арганізацыі падвозу вучняў.

Ці можна адкрыць у Мінску 2-4-гадовую (платную) духоўную гімназію, а ва ўсіх школах увесці Закон Божы? Зараз так востра стаіць праблема духоўнасці! (Маша Машэрава, 16 гадоў, Мінск.)

У адпаведнасці з Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь і Законам "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь" адукацыя ў нашай дзяржаве мае свецкі характар. Таму ў агульнаадукацыйных установах не будзе выкладацца Закон Божы. Аднак у рэспубліцы існуюць нядзельныя школы, у якіх арганізавана вывучэнне дысцыплін рэлігійнага зместу. Ёсць яны і ў Мінску.

Чаму школьная праграма не адпавядае праграме ўступных экзаменаў у вышэйшыя навучальныя ўстановы? (Іра Чырко, 9 "А", сярэдняя школа №150, Мінск).

Праграмы ўступных экзаменаў у вышэйшыя навучальныя ўстановы складаюцца на падставе школьных праграм. Прыёмныя камісіі вышэйшых навучальных устаноў рыхтуюць экзаменацыйныя матэрыялы розных узроўняў складанасці з улікам профілю спецыяльнасцей, прагназуемых конкурсаў і якаснага складу абітурыентаў.

Для адбору найбольш здольных і таленавітых моладзі ўключаюцца заданні, выкананне якіх патрабуе ад абітурыентаў не толькі валодання ведамі, уменнямі і навыкамі ў адпаведнасці з патрабаваннямі школьных праграм па прадметах, але і актыўнага мыслення.

Чаму няма льгот для выдатнікаў?

Вышэйшым навучальным установам дадзена права самастойна вызначаць умовы прыёму для абітурыентаў, якія скончылі школу з залатым або сярэбраным медалём.

Ці можна зрабіць так, каб старшакласнікі замест 10-12 прадметаў вывучалі толькі тыя, што неабходны для паступлення ў ВНУ? (Юля Трыпуцька, сярэдняя школа №150, Мінск.)

Уявіце сабе, што будзе, калі ў старэйшых класах вывучаеце толькі чатыры або пяць прадметаў, па якіх вы мяркуеце здаваць экзамены ў ВНУ. Але на апошнім годзе навучання ў вас змяняцца планы на будучыню, і вы вырашыце паступаць туды, куды мелі намер патрапіць. І што? Прыйдзецца вывучаць іншыя прадметы. Канешне, гэта жарт. А калі гаварыць сур'ёзна, то выпускнік школы павінен авалодаць разнастайнымі ведамі, якімі ён будзе карыстацца ў жыцці, незалежна ад абранай прафесіі і далейшай адукацыі ці прафесійнай падрыхтоўкі. Старэйшая ступень (10–11 класы) павінна забяспечыць атрыманне агульнай (звярніце ўвагу на назву –агульнай) сярэдняй адукацыі і падрыхтаваць да далейшага навучання.

Ужо распрацаваны вучэбныя планы, у якіх абавязковы кампанент паменшаны. Што гэта азначае? У залежнасці ад абранага профілю класа, напрыклад, гуманітарнага, будзе значна паменшана колькасць дысцыплін прыродазнаўчага цыкла за кошт іх інтэгравання.

Колькі і ў якім аб'ёме павінна быць хатніх заданняў у вучняў 9-га класа? (Юля Трыпуцька, сярэдняя школа №150, Мінск.)

У адпаведнасці з дзеючымі Санітарнымі правіламі і нормамі ўпарадкавання, зместу і арганізацыі навучальна-выхаваўчага працэсу агульнаадукацыйных устаноў аб'ём агульных дамашніх заданняў павінен быць такім, каб на іх выкананне ў 8–11 класах затрачвалася не болей за 3,5 гадзін.

Чаму выдатнікаў ніяк не заахвочваюць? Я за 8,5 гадоў вучобы атрымала толькі адну грамату. (Ганна Дубіна, сярэдняя школа №150, Мінск.)

Гэтае пытанне мэтазгодна адрасаваць Савету вашай школы, які мае права вырашаць пытанні стымулявання вучняў за поспехі ў навучанні і выхаванні, актыўны ўдзел у жыцці школы.

Пахвальным лістом Міністэрства адукацыі "За асаблівыя поспехі ў вывучэнні асобных прадметаў" ўзнагароджваюцца толькі выпускнікі агульнаадукацыйных устаноў.

Чула, што ў некаторых расійскіх школах адмянілі хатняе заданне. У нас такое магчыма? (Ганна Дубіна, сярэдняя школа №150, Мінск.)

Практыка паказвае, што для якаснага засваення навучальнага матэрыялу па абсалютнай большасці школьных прадметаў неабходна самастойная праца школьнікаў.

У пачатку ўрока клас прызнаўся настаўніцы, што не зразумеў параграфа. Яна адказала: "У паралельным зразумелі, а вы - не?" І пачала выклікаць да дошкі па гэтай тэме. Хіба гэта правільна? Хто мае дапамагчы ў абароне сваіх правоў? (Каця Сарокіна, сярэдняя школа №12, Салігорск.)

На гэтае пытанне складана адказаць. Я не прысутнічаў на гэтым уроку і не ведаю, з якой мэтай і як вучняў выклікаў настаўнік да дошкі. А што датычыцца апошняга пытання, то правы і абавязкі вучняў вызначаны ў Прыкладным палажэнні аб агульнаадукацыйнай установе. У гэтым дакуменце агаворваны правы і абавязкі вучняў. Персанальную адказнасць за выкананне правоў вучняў нясе дырэктар навучальнай установы.

Віктар ІУЧАНКАЎ, Прэс-цэнтр Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Алёна КЛЯШЧОНАК.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Назначэнні

Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь са згоды Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь назначыў:

АЎСЯННІКАВА Валерыя Сцяпанавіча

дырэктарам Дэпартамента кантролю якасці адукацыі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Валерый Сцяпанавіч Аўсяннікаў нарадзіўся ў 1949 годзе ў в.Ліпкі Мінскага раёна. Пасля заканчэння Беларускага дзяржаўнага інстытута народнай гаспадаркі імя В.Куйбышава працаваў галоўным эканамістам саўгаса "Заводскі" Мінскага раёна. У 1971–1972 гг. служыў у Савецкай Арміі. З 1972 па 1973 гг. працаваў старшым эканамістам упраўлення сельскай гаспадаркі Мінскага райвыканкама. У 1973–1975 гг. вучыўся ў аспірантуры Беларускага дзяржаўнага інстытута народнай гаспадаркі імя В.Куйбышава. З 1976 па 1992 гг. працаваў асістэнтам, старшым выкладчыкам, дацэнтам, намеснікам дэкана факультэта менеджменту Беларускага дзяржаўнага інстытута народнай гаспадаркі імя В.Куйбышава. З 1992 па 1998 гг. – намеснік дэкана факультэта менеджменту Беларускага дзяржаўнага эканамічнага універсітэта. З 1998 па 2001 гг. – дырэктар падрыхтоўчага аддзялення, дэкан факультэта менеджменту Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь. З 2001 па 31 студзеня 2002 гг. – намеснік дырэктара па вучэбнай рабоце Інстытута дзяржаўнага кіравання Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь.

НАХАЕНКА Аляксандра Уладзіміравіча

дырэктарам Дэпартамента па справах моладзі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Аляксандр Уладзіміравіч Нахаенка нарадзіўся ў 1965 годзе ў в.Елянец Буда-Кашалёўскага раёна Гомельскай вобласці. У 1984 годзе закончыў Рэчыцкі саўгас-тэхнікум.

Працоўную дзейнасць пачаў у 1984 годзе ветфельчарам калгаса "Чырвоны шлях" Буда-Кашалёўскага раёна. З 1984 па 1986 год праходзіў службу ў Савецкай Арміі. З 1986 па 1992 год вучыўся ў Віцебскім ветэрынарным інстытуце. З верасня 1986 па чэрвень 1989 гг. працаваў сакратаром камітэта камсамола ветэрынарнага факультэта Віцебскага ветэрынарнага інстытута, а з чэрвеня 1989 па студзень 1992 гг. – сакратар камсамола Віцебскага ветэрынарнага інстытута. У 1992 годзе працаваў выхавацелем інтэрната, старшым лабарантам, асістэнтам кафедры агульнай, прыватнай і аператыўнай хірургіі Віцебскага ветэрынарнага інстытута. З 1993 года працаваў галоўным ветэрынарным урачом калгаса "Звязда" Чачэрскага раёна Гомельскай вобласці. З 1993 па 1996 гг. быў аспірантам, асістэнтам Віцебскай дзяржаўнай акадэміі ветэрынарнай медыцыны. З 1996 па 1998 гг. працаваў начальнікам аддзела Дзяржаўнага камітэта па справах моладзі Рэспублікі Беларусь, а з 1998 года – першым намеснікам Старшыні Дзяржаўнага камітэта па справах моладзі Рэспублікі Беларусь.

Сустрэчы выпускнікоў

Збіраемся як на споведзь

Першы выпуск мінскай сярэдняй школы №27 сустракаецца на традыцыйным зборы у 45-ы раз

Спрабую ўявіць кінастужку, што адкручваецца назад, кадры якой выклікаюць шчымлівыя настальгічныя ўспаміны...

У такім ужо далёкім 1953 годзе мая сям'я пераехала ў Мінск з Гарадка Віцебскай вобласці, дзе я вучылася з першага класа з будучым маім мужам Валодзем Скарынкіным. Прынялі мяне ў сёмы клас 28-й жаночай сярэдняй школы. Правучылася паўтара года. Пасябравала з дзвюма Валямі – Вільчынскай і Крыскевіч. У наступным годзе адсвяткуем пяцідзесяцігоддзе нашай дружбы...

Пасля аб'яднання з мужчынскай 27-й школай частка дзяўчынак нашай школы аказалася ў 9 "А" ўжо змешанай сярэдняй школы №27. У ім вучыліся (некаторыя разам аж з 1-га класа) цікавыя і цікаўныя інтэлігентныя хлопчыкі. У многіх з іх бацькі былі ваенныя, таму сыноў сваіх выхоўвалі пунктуальнымі, сабранымі, прыстойнымі. Некаторыя хлопцы з нашага выпуску – Валодзя Раманоўскі, Саша Ераксін, Алік Яворскі – і сапраўды сталі ваеннымі.

Класным кіраўніком у нас была Ефрасіння Герасімаўна Чуліцкая – жонка дырэктара школы, заслужанага настаўніка Беларусі Паўла Аляксандравіча Чуліцкага. Якая гэта была дружная сямейная пара! Безумоўна, дзякуючы ім клас наш атрымаўся такім згуртаваным і сяброўскім. Чуліцкія па-добраму ставіліся да вучняў. Нават прозвішча іх сугучнае слову "чулы". Ефрасіння Герасімаўна (мы любоўна між сабой называлі яе Фросяй) выкладала рускую літаратуру і мову. Яна асабліва любіла сваіх вучняў-хлопчыкаў і, па-мойму, раўнавала да дзяўчат, хвалюючыся, каб яе выхаванцы зрабілі правільны выбар... І ўсё ж адна пара – прыгажуня Тамара Дзямідава і рыцар Юрый Цютрын – стала мужам і жонкай раней за ўсіх. Бог так распарадзіўся іх лёсам: абое нарадзіліся 7 сакавіка 1939 года – астралагічныя блізняты, разумныя, працавітыя. Цяпер яны маюць дарослых унукаў...

Урокі Паўла Аляксандравіча па гісторыі, геаграфіі, астраноміі ператвараліся ў сапраўдныя спектаклі. Памятаю, ён ніколі па запаўненню контурных карт не паставіў мне (і не толькі мне) "4". Хоць з трыма мінусамі, але "5". Як гэта акрыляла, у наступны раз хацелася атрымаць ужо "5" з трыма плюсамі.

Амаль кожную раніцу сам дырэктар і настаўнікі стаялі на ганку, вітаючыся з вучнямі. Зімой сачылі, каб у кожнага быў шалік на шыі. Як такая бацькоўская ўвага саграявала, радавала і абавязвала!

Малады завуч Яўген Іванавіч Марціновіч заўсёды гуляў з вучнямі ў валейбол. Пад яго кіраўніцтвам мы ставілі спектаклі і на прэм'еры запрашалі суседзяў-сувораўцаў. На вялікі жаль, яго ўжо няма сярод нас. Даўно пахавалі мы і Чуліцкіх. Светлая ім, незабыўным, памяць...

* * *

Прыгажуня Роза Мікалаеўна Кім (яна выкладала хімію) апраўдвала сваё імя, ёю захапляліся многія хлопчыкі, а для дзяўчынак гэтая маладзенькая настаўніца была прыкладам добрага густу ў адзенні.

Я любіла яе ўрокі. Нават хацела стаць хімікам, але адразу пасля школы не паступіла ў БДУ на хімфак, хоць атрымала на ўступных экзаменах дзве "4" і тры "5". Але конкурс туды быў 19 (!) чалавек на месца...

Запомніліся выдатныя ўрокі беларускай мовы і літаратуры Стэфана Аляксеевіча Мітраховіча. Можа, дзякуючы яму ўрэшце я стала філолагам і журналістам.

* * *

Памятаю школьныя вечары, на якіх самай папулярнай гульнёй была "Пошта". Колькі дзявочых сэрцаў тахкала, атрымліваючы "любоўныя" запіскі. Ад чарнявага прыгожага хлопчыка аднойчы я атрымала "пісьмо" са словамі: "Я вас люблю, чего же боле, что я могу ещё сказать..." Безумоўна, я ведала, што не ён аўтар гэтых слоў, што яны з пісьма Таццяны пушкінскай Анегіну, але ляцела дадому як птушка. Хуценька запісала "падзею" ў свой дзённік, які вяла з маленства. І заснула з разгорнутым дзённікам на твары... Мая маці, прачытаўшы запіску, спалохалася, што яе 15-гадовая дачка, мабыць, закахалася. Сказала пра гэта майму інтэлігентнаму татачку. І я пачула, як ён абурыўся: "Сорамна ж, Марыйка, чытаць чужыя дзённікі. А Валя становіцца дарослай". Як я была яму ўдзячна за гэтыя словы, за разуменне!..

* * *

Дзяўчынак з нашай і 21-й сярэдняй школы запрашалі на танцы сувораўцы. Якія гэта былі ўрачыстыя балі на бліскучым паркеце (амаль такім, як у міхалкоўскім фільме "Сібірскі цырульнік"). Я ганарылася тым, што за вальс-бастон са зграбным сувораўцам атрымала першы прыз. Дарэчы, настаўніцу танцаў з сувораўскага вучылішча мы запрашалі да нас у школу (плацілі ўсяго 2 рублі), каб яна навучыла нас прыгожа танцаваць бальныя танцы. І на выпускным вечары нашы ўрачыстыя, галантныя, элегантныя аднакласнікі былі гжэчнымі партнёрамі дзяўчынак у міньёне, падэпатынеры і нават у вальсе, хаця спачатку вальсы яны танцавалі на вечарах адзін з адным, не адважваючыся запрасіць на танец дзяўчынак.

Але на ўсё жыццё мне запомнілася "Малдавеняска", якую я танцавала на адным са школьных вечароў з дырэктарам Паўлам Аляксандравічам. Здзіўлялася яго лёгкасці... Цяпер ужо і мне столькі ж гадоў, а я яшчэ пры першай магчымасці пускаюся ў скокі. Нават жартую калі-нікалі, што лепш памерці ад танца, чым ад інфаркту.

* * *

Наогул, наша пакаленне "шасцідзесятнікаў" – вельмі шчаслівае. Нас выхоўвалі патрыётамі, рамантыкамі, высакароднымі інтэлігентамі, на сапраўдных каштоўнасцях. Магу смела параўнаць нашу школу з ліцэем А.Пушкіна, бо нам дагэтуль уласціва святое брацтва.

Дзякуючы нашым настаўнікам, якія ўсе былі Асобамі, наш 10 "А" клас і некаторыя выпускнікі 10 "Б" вось ужо 45-ы раз спяшаюцца на свой традыцыйны збор, захоўваючы цеплыню адносін, якую пранеслі праз усё жыццё. Для мяне гэта галоўнае свята, пасля Новага года і дзён нараджэння маіх сямейных. Заўсёды з заміраннем сэрца я чакаю першай суботы лютага. І не таму, што нашы хлопчыкі звяртаюцца да нас – "дзяўчаткі". Проста збіраемся мы як на споведзь. Прыходзім і са сваімі радасцямі, і з горам. У некаторых не стала мужоў, жонак, дзяцей (у мяне – унука). Трох аднакласнікаў – Эдзіка Паўлючкова, Германа Генералава, Валодзі Пятроўскага – няма сярод нас...

Дык хто ж такія жэўжыкі, каму кожны год не сядзіцца дома ў любое надвор'е ў першую суботу лютага?

Усе мае аднакласнікі – знакамітыя ў рэспубліцы людзі. Сярод іх – прафесар, кандыдат навук, інжынеры-будаўнікі, артысты, педагогі, трэнеры, урачы, мадэльер, дызайнер і гісторык.

Нарыклад, будаўнічы трэст №7, якое ўзначальвае Віктар Бандарэнка, пабудавала ў Мінску Камароўскі рынак, кінатэатры "Бярэсце", "Кастрычнік", "Масква", гатэль "Мінск", завяршае найпрыгажэйшы ў Еўропе чыгуначны вакзал, а зараз трэст выйграў тэндэр на будаўніцтва новага стадыёна па праспекце Машэрава.

Сёння мы ўжо ў 45-ы раз разам з настаўніцай Розай Мікалаеўнай Кім сядзем цесна за яе гасцінны стол з найсмачнейшымі ў свеце пірагамі і салатамі, прыгатаванымі з вялікай любоўю, бо інакш мае родныя любімыя аднакласнікі не ўмеюць. Толькі на "5"!

Першы тост – традыцыйна за тых, каго няма з намі. І ўспамінам, жартам не будзе канца, як не можа вычарпацца мора дабрыні, веры, спагадлівасці.

З вялікай любоўю, павагай да сваіх аднакласнікаў і настаўнікаў

Валянціна ЛУЦЭВІЧ-СКАРЫНКІНА.

Семінары

Адукацыя для ўсіх: нацыянальныя асаблівасці

На базе Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы БДУ адбыўся Міжнародны семінар пад назвай "Адукацыя для ўсіх - Дакарскія рамкі дзеяння на Беларусі". Мерапрыемства было арганізавана кафедрай ЮНЕСКА "Культуры свету і дэмакратыі" РІВШ. Яно стала своеасаблівым водгукам сусветнага форуму, што прайшоў у Дакары (Сенегал) у красавіку 2000 года, дзе лейтматывам была ідэя рэалізацыі прынцыпу сацыяльнай справядлівасці ў нацыянальных адукацыйных сістэмах.

Сёння праблема адукацыі для ўсіх мае сапраўды планетарны характар. Згодна з дасягнутымі на Дакарскім форуме дамоўленасцямі, у Беларусі была прынята і зацверджана сістэма комплексных мер, накіраваных на развіццё адукацыі для ўсіх, на ўсіх узроўнях і ступенях.

У 2000 годзе для 113 мільёнаў дзяцей усяго свету была недаступна пачатковая адукацыя. Жыхароў Беларусі гэтая лічба можа толькі шакіраваць, бо ў нас ідэя ўсеагульнай пісьменнасці пачала ўвасабляцца ў жыццё яшчэ ў 30-я гады мінулага стагоддзя ў межах дзяржаўнай праграмы ліквідацыі непісьменнасці. Сёння ў нашай краіне кожнаму грамадзяніну гарантуецца права на бясплатную агульную сярэднюю адукацыю, тэрмін набыцця якой павялічваецца да 12 гадоў – у адпаведнасці са школьнай рэформай.

– Павелічэнне тэрміну набыцця агульнай сярэдняй адукацыі на адзін год – гэта не проста павелічэнне часу знаходжання вучня ў школе, – зазначыў у сваім выступленні першы намеснік Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь Аляксандр Іванавіч Жук. – Гэта выдатная магчымасць вырашыць стратэгічную дзяржаўную задачу: падняць якасць агульнай адукацыі насельніцтва, інтэлектуальны патэнцыял дзяржавы – значыць закласці трывалы падмурак эканамічнага росквіту грамадства.

Пры гэтым было прызнана, што пераход да 12-годкі пачаўся без наяўнасці поўнага навукова абгрунтаванага пакета нарматыўна-праграмнай дакументацыі. Да гэтай пары няма адукацыйных стандартаў 12-гадовай школы, вучэбных планаў профільнай ліцэйскай ступені. Таму пакуль не вызначаны змест старшай ступені школы і, натуральна, яшчэ не пачыналася распрацоўка падручнікаў для ліцэяў і ліцэйскіх класаў.

Безумоўна станоўчая тэндэнцыя ў кантэксце адукацыі для ўсіх – гэта пашырэнне магчымасцей моладзі для набыцця вышэйшай адукацыі, у тым ліку і на платнай аснове. На сённяшні дзень у краіне больш як 300 тысяч маладых людзей, якія вучацца ў ВНУ. Па паказчыку адносін колькасці студэнтаў да агульнай колькасці насельніцтва Беларусь знаходзіцца ў шэрагу перадавых краін у Еўропе. Дзяржаўная адукацыйная палітыка сёння скіравана на уніфікацыю патрабаванняў да вышэйшых навучальных устаноў (незалежна ад форм уласнасці) па крытэрыях узроўню кваліфікацыі прафесарска-выкладчыцкага складу, матэрыяльна-тэхнічнай базы і вучэбна-метадычнага забеспячэння навучання.

Паўстае праблема пераасэнсавання тэхналогій арганізацыі вучэбнага працэсу. З аднаго боку, усё часцей у сярэдніх школах, гімназіях, ліцэях практыкуюцца інстытуцкія формы і метады арганізацыі заняткаў і кантролю ведаў: лекцыі, семінары, залікі, экзамены. Усё гэта дапамагае выпускнікам гэтых навучальных устаноў хутчэй адаптавацца да прадаўжэння навучання ў ВНУ. З другога боку, вядучыя універсітэты, якія пачынаюць пераход да шматузроўневай сістэмы, шукаюць новыя, больш эфектыўныя падыходы да арганізацыі адукацыйнага працэсу. Размова ідзе аб тым, што неабходна павялічваць долю самастойнай работы студэнтаў. Аналіз на прыкладзе БДУ (думаецца, што гэта характэрна і для іншых ВНУ) паказаў, што на 4-м курсе студэнты маюць большую аўдыторную нагрузку, чым на першых трох. "Гэта нонсенс, – гаворыць А.І.Жук, – тут мы прайграем заходнім універсітэтам, якія на справе рэалізуюць навукова-даследчыя прынцыпы арганізацыі вучэбнага працэсу". У гэтай сувязі стаіць канкрэтная задача: прыцягваць студэнтаў, пачынаючы з першых курсаў, да самастойнай даследчай работы.

Не менш вострa стаіць праблема гуманітарных ведаў. У вучэбных планах і праграмах – як агульнаадукацыйных школ, так і ВНУ – значна павялічваецца доля дысцыплін сацыяльна-гуманітарнага блока. Што датычыцца вышэйшай школы, то аб'ём гэтага блока складае больш як 30 працэнтаў, тады як у заходніх універсітэтах ён не перавышае 25 працэнтаў. Для школьнікаў сярэдніх і старшых класаў гуманітарныя прадметы ствараюць нагрузку на 20 працэнтаў большую, чым для іх замежных аднагодкаў. Сёння 40 працэнтаў першакласнікаў вывучае замежную мову. Добра гэта ці дрэнна – адназначнага адказу няма. Вось бясспрэчны "мінус": калі насычэнне сацыяльна-гуманітарнага блока ідзе без карэкціроўкі другіх складнікаў праграм навучання, гэта прыводзіць да дадатковай перагрузкі школьнікаў і студэнтаў.

Увогуле, узгадненне зместу адукацыі па ступенях сёння з'яўляецца выключна важным і патрабуе навуковай распрацоўкі. З гэтай мэтай пры Міністэрстве адукацыі ствараецца рэспубліканскі савет, які будзе ажыццяўляць экспертызу новых вучэбных планаў і праграм, а таксама падручнікаў, што выпускаюцца для адукацыйных устаноў усіх узроўняў.

Удзельнікі семінара неаднаразова падкрэслівалі, што час ад часу прыходзіцца параўноўваць, супастаўляць нашу рэчаіснасць з сусветнай, бо мы не можам пазбегнуць працэсу глабалізацыі з усімі яго станоўчымі і адмоўнымі бакамі. Мерапрыемства стала значнай падзеяй, якая пазнаёміла педагагічную грамадскасць з тымі мерамі, што прадпрымае сусветная супольнасць, каб забяспечыць адно з найважнейшых правоў асобы – права на адукацыю. Прыемна, што развіццё адукацыі ў нашай краіне, абнаўленне яе зместу і тэхналогій адбываюцца ў адпаведнасці з найлепшымі сусветнымі ўзорамі.

Іна НІКІЦЕНКА.

Здароўя... хутчэй, няма, чым ёсць

Дзіцячым урачам у наш час даводзіцца лячыць і венерычныя захворванні

Дзяцей у нашай краіне нараджаецца ўсё менш. Да таго ж, усё менш нараджаецца і дзяцей здаровых. Гэтыя факты ўжо даўно сталі для нас звыклымі. Можна шмат разважаць пра тое, чаму так адбываецца і што трэба рабіць. Але ж гаварыльні такога кшталту і так дастаткова. Што ж робіцца сёння ў плане вырашэння такіх праблем? За аўтарытэтнымі тлумачэннямі я вырашыла звярнуцца да Людмілы Іванаўны БАРАНЧЫКАВАЙ, галоўнага ўрача пятнаццатай дзіцячай гарадской паліклінікі.

– Прыярытэтны кірунак нашай працы сёння – прафілактыка. На працягу года на базе нашай паліклінікі створаны школы здароўя. Іх прызначэнне – актывізацыя сям'і ў працэсе выхавання дзіцяці, павышэнне прэстыжу здаровага ладу жыцця, медыцынскай актыўнасці сям'і. Ёсць у нас школа здароўя для будучых мам. Тут праводзіцца цыкл практычных заняткаў для цяжарных жынчын. Акцэнт мы робім на папулярызацыю груднога кармлення як асноўнай умовы росту здаровага дзіцяці. Лепш няхай мама дазволіць сабе сокі, вітаміны і г.д., а эканоміць – на сухіх малочных сумесях.

Таксама ў нашай паліклініцы мы праводзім заняткі для маладой сям'і. Акрамя мам, мы запрашаем наведваць іх і тат, і бабуль, і дзядуль. Бо нярэдка бывае так, што найбольш аўтарытэтным выхавальнікам у сям'і з'яўляецца бабуля, але яе погляды на тое, як трэба выхоўваць дзіця здаровым, не заўсёды супадаюць з рэкамендацыямі ўрача. Тады маладая мама і не ведае, каго паслухаць. А важна, каб уся сям'я прытрымлівалася аднаго, правільнага спосабу выхавання. Са здароўем эксперыментаваць не варта.

Сёння мы актыўна прыцягваем да прафілактычнай работы ўчастковых медсясцёр. Ёсць у нашай паліклініцы такія прыёмы, якія вядуць медсёстры.

На базе стаматалагічнага аддзялення існуе кабінет прафілактычнага прыёму. Там можна даведацца, як правільна даглядаць за поласцю рота, можна атрымаць неабходныя рэкамендацыі, праверыць стан здароўя зубоў і інш.

У нас навучаюць дзяцей плаваць з трохтыднёвага ўзросту. У паліклініцы два басейны – для зусім малых дзяцей і для крыху большых. Педыятры накіроўваюць туды як практычна здаровых дзяцей, так і тых, хто падвержаны рызыцы хранічнага захворвання. У якасці меры прафілактыкі прымяняецца масаж.

- Якія асноўныя прычыны дзіцячых захворванняў?

– Сёння амаль што няма практычна здаровых мам. Таму і дзеці нараджаюцца слабыя. Ва ўзроставай групе з аднаго да чатырох гадоў павелічэнне хваравітасці звязана з паступленнем малых у дзіцячыя дашкольныя ўстановы: цяжка праходзіць перыяд адаптацыі. Увогуле, да трох гадоў гэта супрацьпаказана.

У школьным узросце на здароўе ўплываюць перагружаныя вучэбныя праграмы, не лепшым чынам спланаваныя ў школе заняткі фізкультурай. Іх трэба зрабіць такімі, каб яны былі накіраваны на барацьбу з гіпадынаміяй, на ўмацаванне здароўя, а не на здачу розных нарматываў. Не ўсім жа быць спартсменамі. Трэба, каб дзіця з задавальненнем ішло на фізкультуру. А ў нас неяк гэта адбываецца прымусова. З другога боку, бацькі часта імкнуцца вызваліць дзіця ад такіх заняткаў. Але тое таксама не выйсце. Урачы вельмі дыферэнцыравана падыходзяць да такога пытання. Лепшым варыянтам было б увядзенне ў школе спартыўных заняткаў кшталту аэробікі ці жвавых гульняў.

- У школе ёсць свае медыцынскія работнікі. Акрамя аказання элементарнай дапамогі, калі штосьці здараецца, якой яшчэ справай яны займаюцца?

– Медыкі-фельчары, што працуюць у школах, праводзяць санітарна-асветніцкую работу, накіраваную на прафілактыку захворванняў, сочаць за санітарна-гігіенічным рэжымам, за правільнасцю асвятлення класаў, рассаджвання ў школах, за тым, як падабрана мэбля – ці адпавядае яна росту дзіцяці і г.д.

- Наколькі я ведаю, у вашай паліклініцы бывае шмат дзяцей, эвакуіраваных з забруджаных радыяцыяй тэрыторый. Ці ёсць істотныя адрозненні ў стане іх здароўя ад стану здароўя астатніх дзяцей?

– Крыху раней такіх дзяцей у нас было дзве тысячы, а цяпер, калі адкрылася восьмая дзіцячая паліклініка, частка перайшла туды, і ў нас засталося семсот. Пры параўнанні ўзроўню іх здароўя і ўзроўню здароўя дзяцей, якія ад нараджэння жылі ў чыстай зоне, мы асаблівай розніцы не заўважаем ні па структуры захворванняў, ні па частаце. Але ўсё роўна кожны год такія дзеці праходзяць дыспансерызацыю, штогадовыя прафілактычныя агляды.

- У сувязі з тым, што колькасць дзяцей усё ж такі памяншаецца, вызваляюцца бюджэтныя сродкі, накіраваныя на падтрыманне здароўя дзяцей. Як, на ваш погляд, лепш было б выкарыстаць іх?

– На ўвядзенне розных методык, набыццё медыцынскага абсталявання, трэнажораў для лячэння скаліёзу. Вельмі быў бы дарэчы масажны комплекс "Рэмакс" – ён дазволіў бы праходзіць лячэнне большай колькасці дзяцей, бо ў нас, напрыклад, чакаюць па тры месяцы, каб трапіць на масаж. Гэта тое, што можна было б зрабіць у нашай паліклініцы. А ўвогуле асноўнае – прафілактыка. Яна шмат сродкаў не патрабуе. Галоўнае тут – жаданне, імкненне да здаровага ладу жыцця. Добра было б выкарыстаць бюджэтныя сродкі на папулярызацыю здаровага ладу жыцця праз СМІ, на распрацоўку новых форм работы з дзецьмі. Адна з такіх новых форм, калі валанцёры-падлеткі, а не дарослыя, расказваюць сваім равеснікам пра тое, напрыклад, што курыць не трэба, знаходзячы аргументы – блізкія, зразумелыя для дзіцячай аўдыторыі. Сёння мы асабліва імкнемся звярнуць увагу на сем'і, якім неабходна прыйсці да здаровага ладу жыцця. Перад школьнікамі паўстала праблема венерычных захворванняў. Паліклініка мае ўжо справу з дзвюма пятнаццацігадовымі мамамі. Што ўжо тут гаварыць пра курэнне?

Гутарыла Вольга ЗАЙКІНА.

Пункт погляду

І сам павінен быць з вусамі

У падлеткавы кабінет нашай паліклінікі - заўсёды чарга. Сапраўды, сярод пацыентаў ёсць і хворыя. Але як часта падлеткі весела піхаюць адзін аднаго, жартуюць, абмяркоўваюць: як добра, калі дадуць даведку і не трэба будзе ісці заўтра на гэтую абрыдлую гісторыю. Прычым хворымі іх можна назваць з вялікай нацяжкай.

Зразумела, мне могуць запярэчыць – не заўсёды па знешняму выгляду можна меркаваць аб здароўі чалавека. Сапраўды, так. І ўсё ж.

Трыццаць гадоў таму назад я хварэла на хранічнае запаленне міндалін. Двойчы мяне накіроўвалі на аперацыю, але неспадзявана падымалася тэмпература. Было вырашана праводзіць лячэнне кансерватыўнымі метадамі. Тры гады запар, падчас летніх канікулаў, на працягу двух-трох тыдняў я наведвала паліклініку. У рэшце рэшт аперацыя не спатрэбілася. Пытанне – ці кожны падлетак сёння будзе хадзіць па аптэках, шукаць патрэбныя лекі для свайго ж лячэння? Ці гэта будзе рабіць маці, бабуля альбо яшчэ хто? Упэўнена, што 80 працэнтаў падлеткаў рабіць гэтага не будуць, будуць скардзіцца на экалогію, радыяцыю і дрэнных настаўнікаў. І працягваць хварэць.

Момант другі... У часы майго дзяцінства мы шмат рухаліся. Нельга сказаць, што кожны мэтанакіравана займаўся спортам, але большасць усё ж наведвала ўрокі фізічнай культуры і выконвала элементарныя практыкаванні.

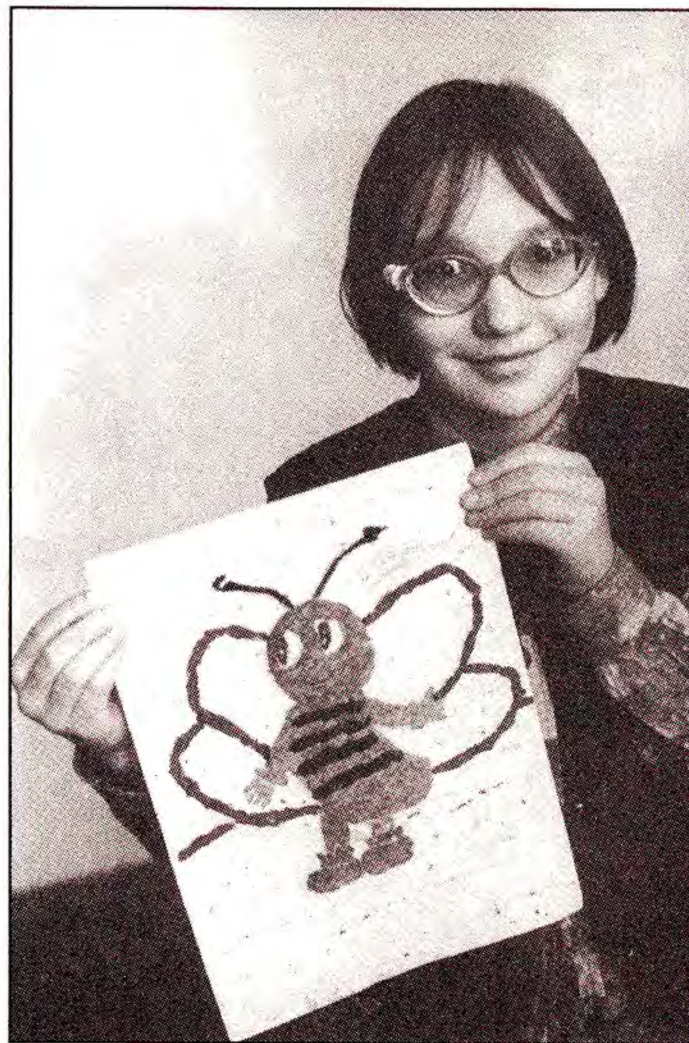
Безумоўна, не было ў сем'ях павальнага п'янства, пітушчая жанчына была рэдкасцю, але ж і сем'і былі рознага дастатку. І не кожны еў на сняданак бутэрброд з чорнай ікрой.

Што ж атрымліваецца зараз? Зараз здароўе дзяцей – праблема ўлады, бацькоў, урачоў, педагогаў. Але ні ў якім выпадку не саміх дзяцей і падлеткаў. Рэдка хто з іх будзе свядома хадзіць на масаж, лячэбную фізкультуру, фізіятэрапію. На адной з прэс-канферэнцый урач сама адкрыта сказала: "Адпраўляю сына ў краму. І ён заўсёды едзе адзін прыпынак на тралейбусе. Дзе ж будзе ў такім выпадку здароўе?"

Дзяцей з сацыяльна праблемных сем'яў відаць адразу. Адна з прыкмет – брудныя рукі. Але ці трэба дванаццацігадоваму падлетку нечая дапамога ў мыцці рук?

Тэму гэтую можна развіваць бясконца. І ніхто не адмаўляе, што лёс дзіцяці, яго здароўе, характар фарміруюцца ў сям'і. Але калі так здарылася, што трэба плысці ў нейкіх выпадках супраць цячэння, то трэба плысці. Самому.

Ала ШАЎЦОВА.

У Жабінкаўскай школе-інтэрнаце для дзяцей са слабым зрокам вучацца 156 выхаванцаў з усіх гарадоў і населеных пунктаў вобласці. У гэтых дзяцей зрок (з карэкцыяй) не перавышае 40 працэнтаў. Сярод вучняў 38 інвалідаў і двое невідушчых. Яны вывучаюць агульнаадукацыйныя прадметы па спецыяльных індывідуальных методыках з дапамогай спецыялістаў-дэфектолагаў.

НА ЗДЫМКУ: як адзначаюць выкладчыкі, у дзяцей са слабым зрокам павышана цяга да цудоўнага. Пяцікласніца Люда Новікава з вёскі Баяры Камянецкага раёна любіць маляваць з дапамогай пластыліну на паперы.

Фота Рамана КАБЯКА, БЕЛТА.

Акцыя

Пачатак сяброўства

Дабрачынная акцыя "Дзецям-сіротам", якую правялі сумесна дзіцяча-юнацкі клуб фізічнай падрыхтоўкі і спорту №25, аддзел адукацыі Партызанскага раёна сталіцы і Мінская гарадская арганізацыя ветэранаў вайны ў Афганістане "Памяць" для выхаванцаў Рудзенскай школы-інтэрната, стала пачаткам сяброўства паміж гэтымі сталічнымі арганізацыямі і інтэрнатаўцамі. Да сустрэчы з дзецьмі, якія па волі лёсу засталіся без бацькоў, на папячэнні дзяржавы, мінчане рыхтаваліся некалькі месяцаў. За гэты час была праведзена вялікая арганізацыйная работа: складзена тэматычная праграма выступленняў удзельнікаў акцыі з паказам дзецям спартыўна-тэатралізаванага канцэрта, сабраны дзіцячыя цацкі, адзенне, кнігі, спартыўны інвентар. Да арганізацыі акцыі ніхто з членаў клуба не застаўся безуважным. Мінскія школьнікі, якія займаюцца ў спартыўных секцыях ДЮКа, можна сказаць, дарылі рудзенскім выхаванцам часцінку сябе, аддаючы ім свае любімыя цацкі і кнігі.

Калі аўтобус з удзельнікамі акцыі пад'ехаў да параднага ўваходу галоўнага корпуса школы-інтэрната, адразу ж каля яго сабралася дзятва. Гэтых малых навучылі быць ветлівымі – рознагалосае "прывітанне" незнаёмцам, а потым суправаджэнне да самых дзвярэй. Тут так сустракаюць усіх.

Падумаў тады: чым жа гэтая сустрэча так узрушыла мяне? З глыбіні ўзнялося пачуццё сораму, быццам гэта я паслужыў прычынай іх няшчасця. Дзіцячыя вочы сірот – у іх не цікаўнасць, не, а надзея і чаканне. Пасля, калі вечар завяршыўся і трэба было ад'язджаць, дзеці маўчалі, і іх вочы напаўняліся сумам. А яшчэ ж за колькі хвілін да гэтага вучні інтэрната былі ў неапісальным захапленні ад свята, якое ім падарылі сталічныя госці. Горача апладзіравалі выступленню юных артыстаў – спартсменаў тэатра песні і спорту "Дэльта-шоу", кіраўніком якога з'яўляецца Альберт Скараход. Вядомы беларускі спартсмен-спявак і яго тэатр – пастаянныя ўдзельнікі ўсіх спартыўна-прававых вечароў, якія праводзіць ДЮК Партызанскага раёна ў школах сталіцы, прапагандуючы такім чынам сярод школьнікаў здаровы лад жыцця, выхоўваючы любоў да спорту.

Свята мінчан удалося. А калі б хто бачыў, як выхаванцы школы-інтэрната чакалі, калі ім пачнуць уручаць падарункі. Колькі радасці і шчасця ў гэты момант выпраменьвалі іх вочы!

Не выпадкова, напэўна, ДЮК №25 Партызанскага раёна сталіцы ўжо другі год запар з'яўляецца лепшым не толькі ў Мінску, але і ў рэспубліцы, бо тут падабраўся цудоўны трэнерскі калектыў, які ўзначальвае заслужаны трэнер рэспублікі, суддзя міжнароднай катэгорыі М.І.Альпяровіч.

Работа клуба арыентавана пераважна на спартыўна-прававое выхаванне дзяцей, падлеткаў, якія адносяцца да так званай "групы рызыкі". Цяпер у яго секцыях па 17 відах спорту займаецца звыш 2000 школьнікаў, у тым ліку і тых, хто знаходзіцца на пазашкольным уліку і на ўліку камісіі па справах непаўналетніх (каля 500 чалавек). Так што дабрачынная акцыя "Дзецям-сіротам", якую кіраўніцтва клуба правяло для вучняў інтэрната, вучыць падлеткаў яшчэ і міласэрнасці.

Тварыць дабро для блізкага свайго – адзін з хрысціянскіх запаветаў, які, калі ўдумацца, тоіць у сабе простую жыццёвую ісціну – трэба быць добрым чалавекам.

Яшчэ раней, перад канцэртам, дырэктар школы-інтэрната В.Гілеўскі паказаў мінскім гасцям плавальны басейн, які ўведзены ў эксплуатацыю літаральна на пачатку 2002 года. Яго будаўніцтва фінансавалася са спецыяльнага бюджэтнага артыкула згодна з прэзідэнцкай праграмай "Дзеці Беларусі". А летам інтэрнат наведала цэлая дэлегацыя палітыкаў на чале з Міністрам адукацыі. Дэпутаты тады пазнаёміліся з жыццём дзяцей-сірот, уніклі ў інтэрнатаўскія праблемы. Словам, дзяржава, нягледзячы на ўсе цяжкасці, якія перажывае эканоміка краіны, не пакідае без увагі такія вучэбна-выхаваўчыя ўстановы.

І ўсё ж ніякія матэрыяльныя выгоды не заменяць цяпла чалавечага сэрца. Гэта яшчэ раз пацвердзіла акцыя, якую правялі работнікі і выхаванцы ДЮКа, воіны-інтэрнацыяналісты, ветэраны афганскай вайны.

Аляксей САГАДАШ.

Праблема

"Асоба падлетка - даволі гнуткая..."

Сярэдзіна 90-х гадоў была складаным перыядам у эканоміцы. Безграшоўе, алкагалізацыя, наркаманія ў сем'ях прывялі да таго, што рэзка пагоршылася псіхічнае здароўе дзяцей, і асабліва падлеткаў.

Гэта не магло, ды і не павінна было застацца незаўважаным ва ўладных структурах. У 1996 годзе было прынята рашэнне аб адкрыцці дзіцяча-падлеткавага псіханеўралагічнага дыспансера ў Мінску.

Вядома, пачынаць з нуля новую справу заўсёды складана. Як гаворыць галоўны ўрач Уладзімір Васільевіч Парфянкоў, на былы Савецкі Саюз такіх устаноў было раз-два і палічыў. І перш за ўсё трэба было змяніць псіхалогію бацькоў - не кожны хацеў выносіць смецце з хаты. А тым не менш нейкія нязначныя функцыянальныя парушэнні перараслі ў сур'ёзную паталогію...

***

Сёння ў дыспансеры некалькі аддзяленняў - амбулаторна-паліклінічнае, псіхатэрапеўтычнае, арганізацыйна-метадычная служба, псіхалагічная лабараторыя. Круглыя суткі працуе тэлефон даверу - 2-15-00-00. Штогод па гэтаму нумару тэлефануюць 15-16 тысяч падлеткаў. І хто ведае, можа, тэлефонны званок некаму выратаваў жыццё. Ва ўсякім выпадку, гаворачы медыцынскай мовай, колькасць незавершаных суіцыдаў знізілася за тры апошнія гады больш чым у два разы. У мінулым годзе іх было дзевяноста дзевяць. Гэта ўсё роўна нямала.

***

У псіхіятрыі існуюць такія паняцці як вялікая псіхіятрыя і пагранічная псіхіятрыя. Сярод псіхічна хворых 15-16 працэнтаў - гэта падлеткі з вялікай разумовай адсталасцю, якая набліжаецца да інваліднасці. У астатніх выпадках - пагранічная паталогія. Цікава, што 90 працэнтаў непаўналетніх правапарушальнікаў маюць тую або іншую паталогію. Гаворачы іншымі словамі, калі падлетак зрывае ўрок настаўніку, не выключана, што ён не зусім здаровы. І, на жаль, колькасць правапарушэнняў павялічваецца.

Другая вострая праблема - завершаныя і незавершаныя суіцыды. На жаль, у 2001 годзе пайшлі з жыцця ў сталіцы 9 падлеткаў. 99 - рабілі спробы, у асноўным, атручанні. Увогуле, Уладзімір Васільевіч сцвярджае, што дзіцячая псіхалогія мае свае асаблівасці. Спроба самагубства - гэта крык душы, жаданне звярнуць на сябе ўвагу, заяўка пра сваю адзіноту ў гэтым жорсткім свеце.

***

На думку псіхіятраў, суіцыдальныя спробы - не заўсёды доля дзяцей з цяжкіх сем'яў. Справа тут у асаблівасцях характару дзіцяці, непаладках у эмацыянальна-валявой сферы. Ва ўсякім выпадку, нельга адназначна сцвярджаць, што дзіця атрымала ў школе двойку - і скончыла жыццё самагубствам.

***

Увогуле, апошнім часам псіхіятрыя зрабіла вялікі крок наперад. І побач з медыкаментозным лячэннем, якое ні ў якім выпадку не трэба ігнараваць, ёсць шмат іншых метадаў - і фізіятэрапія, і лячэбная фізкультура, і карэкцыйная работа, і дыялогі з псіхатэрапеўтам. Нават сама атмасфера псіханеўралагічнага дыспансера з вялікай колькасцю пакаёвых раслін, чысціня, добразычлівыя адносіны ўсяго персаналу, пачынаючы з санітарак, спрыяюць лячэнню.

***

Цікава было даведацца ад Уладзіміра Васільевіча пра яго стаўленне да перамен у адукацыйнай сістэме. Многія ўрачы неадназначна ставяцца да школьных перагрузак, лічаць, што яны адмоўна адбіваюцца на здароўі.

Уладзімір Васільевіч лічыць, што псіхіка дзіцяці і падлетка - даволі гнуткая, і яна падрыхтавана да перамен. Сёння нельга абысціся без камп'ютэра, без замежных моў, без грунтоўных ведаў па іншых прадметах.

Справа ў тым, што дарослыя (настаўнікі і бацькі) павінны паважаць дзіцячую асобу, прыслухоўвацца да меркаванняў дзіцяці, вельмі тактоўна на яго ўплываць. Тады і перагрузкі будуць не такія страшныя.

***

У адным з кабінетаў дзіцяча-падлеткавага псіханеўралагічнага дыспансера прымае ўрач-нарколаг. Хваробы псіхічныя і алкагольныя карэнным чынам звязаны. Няўстойлівая псіхіка спрыяе захворванню алкагалізмам, і алкагалізм, у сваю чаргу, робіць адмоўны ўплыў на псіхіку. Хоць хваробы залежнасці - гэта ў большасці сваёй хваробы сацыяльныя.

***

Увогуле, візіт да ўрача-псіхіятра можа перавярнуць дзіцяці жыццё, зрабіць больш пазітыўнай яго пазіцыю. І яго бацькоў. Вопытны псіхіятр можа паставіць дыягназ нават візуальна. Вядома, патрэбны сур'ёзнае абследаванне, іншыя аналізы, але гэта ўжо вызначае ўрач у працэсе размовы.

***

Псіханеўралагічная служба ў горадзе Мінску - дэцэнтралізаваная. Гэта значыць, што псіхіятр, псіхолаг і псіхатэрапеўт вядуць прыём у кожнай дзіцячай паліклініцы. А потым ужо, калі патрэбна больш грунтоўная дапамога, накіроўваюць пацыента ў гарадскі дыспансер. І тут лячэнне праводзіцца па апошняму слову навукі. Рэаліі жыцця такія, што дзяцей нараджаецца ўсё менш, а паталогій, на жаль, усё больш. Такім чынам, ставіцца мэта - зберагчы здароўе тых дзяцей, што ёсць.

***

Крыху пра ўлік. Тут ён некалькіх відаў - дыспансерны, кансультатыўны, пазагрупавы. Бывае, што камусьці дапаможа адна-адзіная кансультацыя, нехта лечыцца гадамі. Тых, хто папраўіўся, з уліку здымаюць. Так, у 2001 годзе зняты 1.111 чалавек. І пячатку на ўсё жыццё ставіць тут ніхто не будзе.

Кансультатыўная дапамога аказваецца хворым дзецям з усёй рэспублікі. Іншая справа, што не заўсёды бацькі маюць матэрыяльныя магчымасці даехаць да сталіцы.

***

Дзіцячая псіхіятрыя карэнным чынам адрозніваецца ад псіхіятрыі дарослай. Тут менш цяжкіх хворых, сацыяльна небяспечных паталогій, незваротных станаў.

І зусім неабавязкова, што дзіцячая паталогія перарасце ў невылечную хваробу ў далейшым. Куды горш, калі псіхічныя адхіленні ў здароўі дзіцяці перашкодзяць яму пабудаваць свой лёс, прывядуць яго ў турму альбо...

Так, мы не выбіраем час, у якім жывем. І тым больш яго не выбіраюць нашы дзеці. Але ад нас залежыць, каб мы своечасова заўважылі нейкія праблемы ў сваіх нашчадкаў і знайшлі момант спытаць: "Што з табой?"

Ала ШАЎЦОВА.

Меркаванне

Сваё заўтра ствараем сёння

Даўно збіралася напісаць пра стаўленне да старых і пажылых людзей, але нешта перашкаджала. А тут нядаўна ў электрычцы разгаварылася з жанчынай. Яна са слязамі расказала, як "выбівала" накіраванне для сваёй старэнькай мамы ў Інстытут анкалогіі. Накіравання яна дабілася, але чаго ёй каштавала пакласці маму туды на лячэнне! Галоўная прычына адмовы - узрост. Гэтая старая жанчына перажыла вайну, выгадавала дзяцей, большую частку жыцця адпрацавала ў калгасе. І вось... Калі ўжо медыкі так адносяцца, то што гаварыць пра астатніх!

Заходжу ў аўтобус №5 на Савецкай. Народу многа, перада мной з цяжкасцю падняўся па прыступках пажылы мужчына. На сядзенні, якое ў аўтобусе павернута да дзвярэй, сядзяць жанчына і дзяўчынка гадоў 14-15. Дзяўчынка хутка ўстала і сказала гэтаму чалавеку: "Сядайце". Аднак раптам яе маці закрычала на ўвесь аўтобус: "Сядзі! Стары дома насядзеўся, хай пастаіць". Дзяўчынка вельмі збянтэжылася. Пажылы чалавек сеў на прапанаванае месца. Праз праход адгукнулася яшчэ адна цётка. Яна таксама лічыла, што стары мог бы і пастаяць. Я ўважліва пагледзела на гэтых жанчын. Абедзвюм ужо за сорак. Хутка і ім будзе цяжка стаяць у аўтобусе. Якую ж старасць яны сабе рыхтуюць?

Нядаўна адзін пенсіянер расказаў мне, што сын яго суседзяў пастаянна праклінае пенсіянераў: "Грошы дарам атрымліваюць, кватэры займаюць" і г.д. Яму і ў галаву не прыходзіць, што тыя самыя кватэры ды і многае іншае пабудавалі людзі, якіх ён кляне.

Цікава, што ўсе на каго-небудзь скардзяцца. Медыкі незадаволены настаўнікамі, тыя – прадаўцамі і будаўнікамі, а прадаўцы лаюць вадзіцеляў аўтобусаў. Апошнія, у сваю чаргу, сварацца на пасажыраў, гэта значыць на ўсіх нас. Усе мы лаем чыноўнікаў усіх кантор, у якія даводзіцца звяртацца, а чыноўнікі незадаволены і ўрачамі, і настаўнікамі, і да сябе падобнымі. Усеагульнае незадавальненне выклікае агрэсію на побытавым узроўні. А пакутуюць ад яе самыя слабыя: дзеці і старыя. Стаўленне да дзяцей яшчэ неяк рэгламентуецца і кантралюецца, а вось пажылым людзям даводзіцца самім спраўляцца са сваімі праблемамі.

Старэйшае пакаленне нярэдка само фарміруе няправільныя адносіны да сябе.

Яшчэ адзін эпізод у транспарце.

У аўтобус уваходзіць пажылы чалавек. Ніхто не варухнуўся, каб саступіць яму месца. На наступным прыпынку ўвайшла жанчына з дзіцем гадоў шасці. Нехта ўстаў і прапанаваў месца. Жанчына ветліва адмовілася і прапанавала гэтае месца пажылому мужчыну. Той замітусіўся і разгубіўся: "Што вы! Гэтае ж месца для дзіцяці саступілі". І раптам жанчына сказала: "Калі мой сын будзе сядзець, а вы або я стаяць, ён ніколі не вырасце мужчынам". На жаль, такі эпізод я бачыла толькі аднойчы. Часцей жа, наадварот.

Апраўданая і неапраўданая ахвярнасць – усё для дзяцей, унукаў. Сабе горшае, таннейшае, а то і зусім нічога.

Нядаўна ў чарзе да зубнога ўрача пачула такую скаргу:

– Рукі, ногі баляць – няма сіл. Учора ездзіла да сына ў Мінск. Адвезла дзве сумкі як падняць. А яны з нявесткай незадаволеныя. Ім не трэба. Кансерваваць не хочуць, захоўваць няма дзе, ды і няма калі. Абодва працуюць, зарабляюць няблага. Кажуць, што ўсё могуць купіць. Напэўна, не з'ядуць усё, выкінуць або суседзям аддадуць.

– Дык навошта вы везлі?

– А куды дзяваць? Агуркі, перцы выраслі добрыя, усе слоікі заняла, ды і пазамінулагоднія яшчэ поўныя стаяць. Шмат я ў Мінск не завязу, а самі не хочуць вазіць.

– Ну, дык прадайце гародніну, а на гэтыя грошы купіце сабе што-небудзь.

– Што вы! Сорамна! У мяне сын, унук, а я на сябе траціць буду.

Сапраўды, у кожнай сям'і бываюць перыяды, калі патрабуюцца дапамога і падтрымка старэйшых, але не ўсё ж жыццё. Неяк трэба навучыцца і самім сябе забяспечваць.

Адна маладая настаўніца сказала мне:

– Ну што вам ужо трэба ў вашым узросце?

Я ёй адказала:

– Менавіта ў маім узросце мне многае трэба. Я працавала з 17 гадоў. Працавала, вучылася, гадавала дзяцей, большая частка жыцця прайшла пры пастаянным дэфіцыце таго або іншага, хварэлі дзеці і блізкія, восем месяцаў у год усе выхадныя на садовым участку. Усё, як у большасці людзей. У выніку – шматлікія хваробы. Патрэбны добрыя лекі мне і мужу, а яны дарагія. Перыядычнае лячэнне ў мануальнага тэрапеўта – задавальненне не з танных, але хворая спіна прымушае гэта рабіць. Патрэбен зручны абутак, а ён дарагі. Патрэбна вопратка, каб выглядаць больш-менш прыстойна. У 25 гадоў я ўмела добра выглядаць у самым танным адзенні. Цяпер усё інакш: трэба даглядаць твар, рацыянальна есці, дорага каштуе падпіска на газеты і часопісы. А кнігі! І многае іншае. Хіба я не маю рацыі?

– Так, я згодна з вамі. Я неяк пра гэта не задумвалася. Я раскажу пра нашу размову сваім бацькам.

Усе мы любім сваіх дзяцей і ўнукаў. Але наша жыццё мае каштоўнасць само па сабе. Яно ідзе к канцу. І хаця пенсіі і рэаліі нашага жыцця пакідаюць жадаць лепшага, я мяркую, што і самі мы можам што-небудзь зрабіць для саміх сябе: не апускацца, даглядаць сябе па магчымасці, радавацца кожнай прыемнай падзеі не толькі ў сваёй, але і ў чужой сям'і. Паважаць права блізкіх на ўласную думку і захоўваць незалежнасць ад чужых меркаванняў і замахаў на наш час і сілы. Кожны выбірае свой стыль жыцця, але павагу да старасці не выхаваеш крыкамі і скаргамі. Толькі ўласнае ўменне "з годнасцю несці свой узрост" прымушае людзей лічыцца з гэтым узростам.

А грамадства наша яшчэ доўга будзе "хварэць" на пагарду да старасці. Але жорсткасць – яна як бумеранг. Вернецца да тых, хто яе праяўляе. А старымі бываюць усе, акрамя тых, хто рана памірае. Вядома, той урач, які не хацеў накіраваць старую жанчыну на лячэнне, або той сусед пенсіянера могуць і не дажыць да старасці. Але ў іх будуць іншыя цяжкія праблемы. Бо жыццё нікога не песціць. І ім таксама спатрэбяцца чалавечая спагада і дапамога. Але ці будуць ахвотнікі ім дапамагчы?

Сваё заўтра мы ствараем сёння.

Аляксандра САБАЛЕЎСКАЯ.

Жодзіна.

Сем інтэлектаў па Гарднеру,
альбо Пра школу, якая развівае і развіваецца

Традыцыйная адукацыя, арыентаваная на утылітарна-прагматычныя мэты авалодання ведамі, уменнямі і навыкамі, не адпавядае эканамічным і сацыяльным умовам сённяшняга дня. Час патрабуе новай школы. Педагагічны калектыў сярэдняй школы №10 Брэста з архітэктурна-мастацкім ухілам пераасэнсаваў каштоўнасці, назапашаныя сусветнай педагагічнай практыкай, ацаніў свае прафесійныя магчымасці як стабільныя і працуе сёння над стварэннем сваёй школьнай сістэмы навучання і выхавання.

Галоўны прыярытэт у нашай рабоце – асоба вучня, якая фарміруецца праз сумесную педагагічную дзейнасць: настаўнік – вучань – бацькі. Сістэма грунтуецца на педагагічнай канцэпцыі філосафа Г.Гарднера. Ён увёў паняцце "множнасці інтэлекту", маючы на ўвазе разнастайнасць шляхоў, якімі чалавек успрымае і апрацоўвае інфармацыю, пазнае свет. Ён выдзеліў сем відаў інтэлекту:

вербальна-лінгвістычны, звязаны са словам і мовай (пісьмовай і размоўнай);

логіка-матэматычны, які мае справу з дэдуктыўным мысленнем лічбамі, абстрактнымі сімваламі;

унутрыасобасны, які ўключае ў сябе самарэфлексію, метапазнанне, усведамленне духоўнай рэальнасці, унутранага стану "Я";

міжасобасны, які працуе галоўным чынам праз узаеміны, усталяванне сувязяў паміж людзьмі;

візуальна-прасторавы, які дазваляе ўбачыць аб'ект і стварыць яго ўнутраны вобраз (карціну);

цялесна-кінестэтычны, які мае справу з фізічным рухам і пазнаннем цела, уключае механізм мозга, кантралюе рухі цела;

музычна-рытмічны, які ўключае ў сябе разуменне меладычных вобразаў і пачуцця рытму.

Яны выступаюць як аб'ект сумеснай дзейнасці вучня і настаўніка, мэтай якога з'яўляецца выхаванне цэласнай, творчай, сацыяльна самастойнай, свабоднай асобы.

Інтэлект, паводле Г.Гарднера, не зводзіцца толькі да абстрактна-лагічнага пазнання. Ён – шматмерны і многакампанентны феномен, які праяўляецца на мностве ўзроўняў нашай мозга-разумова-цялеснай сістэмы. Таму змест педагагічнага працэсу павінен ахопліваць (актуалізаваць і развіваць) усе віды інтэлекту.

"Множнасць інтэлектаў" у педагагічным працэсе:

Усе названыя віды інтэлекту ахопліваюць не толькі інтэлектуальную, але і эмацыянальна-валявую сферу чалавечай псіхікі, якая развівае і фарміруе гарманічную асобу. Як паказалі даследаванні, чалавек у той або іншай меры валодае ўсімі пералічанымі інтэлектамі, тады як **традыцыйная педагогіка развівае пераважна вербальна-лінгвістычны і логіка-матэматычны інтэлекты.** Таму прызначэнне нашай сістэмы – актуалізаваць і развіваць усе віды інтэлекту вучняў для найбольш поўнага пазнання рэчаіснасці ў шырокім сэнсе слова праз мэтанакіраванае ўключэнне ў педагагічны працэс разумовага, эстэтычнага і фізічнага выхавання.

Урочная дзейнасць наладжана ў школе праз выкарыстанне настаўнікамі новых педагагічных тэхналогій і іх элементаў, аўтарскіх праграм і творчых майстэрняў. У нас працуе эксперыментальная пляцоўка па сацыяльна-тэхналагічнай мадэлі школьна-сямейнага выхавання "Арыенцір" (два класы пачатковай школы) і індывідуальна-групавому навучанню па адукацыйнай мадэлі "Крок за крокам".

Эстэтычны цыкл у школе надзвычай моцны. Прадметы выкладаюць настаўнікі, педагагічны патэнцыял якіх вельмі высокі. У асноўным гэта настаўнікі прадметаў архітэктурна-мастацкага ўхілу (45 чалавек). Сярод іх ёсць заслужаны настаўнік Беларусі, члены Саюза маладых мастакоў, майстар па кераміцы і ганчарству, мастак-графік, скульптар, архітэктары. Гэта дазволіла нам стварыць цэнтр па развіццю візуальна-прасторавага інтэлекту вучняў.

У рамках вучэбна-выхаваўчага працэсу з архітэктурна-мастацкім ухілам дзеці з шасцігадовага ўзросту (а гэта 522 чалавекі) вывучаюць асновы выяўленчай граматы па малюнку, жывапісу, кампазіцыі, графіцы, скульптуры, перспектыве, пластычнай анатоміі, дызайну, мастацкай апрацоўцы металу, кераміцы, вышыўцы, ткацтву, роспісу тканін (батык), сусветнай мастацкай культуры.

На базе школы працуе праблемны семінар, які дазваляе кожнаму настаўніку прыняць актыўны ўдзел у абмеркаванні і ўдасканаленні эксперыментальных вучэбных праграм па асобных дысцыплінах, дапамагае хуткаму ўкараненню ў практыку перадавога вопыту асобных педагогаў. За апошні час распрацаваны і ўкаранёны ў практыку новы блок аўтарскіх вучэбных праграм па наступных дысцыплінах: "Чарчэнне" (9 клас), "Агоўскі роспіс" (7 клас), "Дэкаратыўны друк" (6 клас), "Графіка" (10 клас), "Асновы керамікі"(9 клас), "Архітэктурны дызайн" (8 клас), "Мастак-афарміцель" (9-11 класы), "Асновы камп'ютэрнай графікі" (10 клас), "Мяккая цацка" (7 клас).

Знаёмства з рознымі мастацкімі тэхнікамі, штотыднёвыя кансультацыі педагогаў-куратараў, абавязковыя прагляды (кожную чвэрць) мастацкім саветам творчасці вучняў, творчыя справаздачы-выстаўкі (як групавыя, так і персанальныя) старшакласнікаў і выкладчыкаў ствараюць камфортныя ўмовы для творчай актыўнасці, развіцця візуальна-прасторавага мыслення, стымулююць эмацыянальную сферу і ўяўленне, уменне выкарыстоўваць патэнцыял падсвядомасці дзяцей.

Працуючы ў творчых майстэрнях, удзельнічаючы ў сумеснай з педагогамі дзейнасці, вучні маюць магчымасць не толькі авалодаць адпаведным майстэрствам, але і ўдасканальваць усе сем інтэлектаў.

Высокім патэнцыялам па выхаванню нацыянальнай самасвядомасці і культуры, грамадзянскай сталасці і любові да сваёй Бацькаўшчыны валодаюць такія раздзелы праграмы як агоўскі роспіс, разьба па дрэве, саломапляценне. Дзякуючы шчырай цікавасці да народнай творчасці педагогам і вучням удалося адрадзіць традыцыйны від народнага мастацтва Брэстчыны – выцінанку, раскрыць сакрэт страчанай (забытай) методыкі вырабу чорна-глянцаванай керамікі. Прапаганда вопыту школы, даступнасць матэрыялу і прастата тэхнікі выканання, высокія дэкаратыўныя якасці вырабаў дазволілі ўвесці выцінанку ў праграмы 12-гадовай агульнаадукацыйнай школы нашай краіны.

Вучні школы пастаянна перамагаюць у абласных алімпіядах па выяўленчаму мастацтву, актыўна ўдзельнічаюць у абласных і рэспубліканскіх выстаўках дзіцячай творчасці. Работы адзначаны 46 медалямі, экспанаваліся на міжнародных выстаўках у ЗША, Вялікабрытаніі, Францыі, Італіі, Партугаліі, Нідэрландах, Германіі, Расіі і іншых краінах. Як правіла, выпускнікі спецкласаў звязваюць сваю будучыню з мастацтвам і архітэктурай. Дзесяць настаўнікаў прадметаў архітэктурна-мастацкага цыкла – былыя вучні школы. Выпускнікі-мастакі выкладаюць у ВНУ, вядуць студыі выяўленчага мастацтва, працуюць у тэатры, вызначаюць дызайн прадпрыемстваў, паляпшаюць аблічча горада. Гэта яны аздобілі скульптурным рэльефам Абласны тэатр драмы і музыкі, вывелі прадукцыю газаапарата ў галіне дызайну на еўрапейскі ўзровень (С.Крывецкі і С.Пушкоў). Выпускнік школы А.Паўлючук выканаў скульптурную групу мемарыяльнага комплексу ў скверы пагранічнікаў, адкрытым у маі 2001 г. Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь А.Р.Лукашэнкам і Патрыярхам Маскоўскім і Усяе Русі Алексіем II.

Творчая група настаўнікаў фізкультуры (10 чалавек) на спецыяльна рэканструяванай спартыўнай базе школы стварыла цэнтр фізічнага выхавання, закліканы развіваць цялесна-кінестэтычны і музычна-рытмічны інтэлекты.

Належныя ўмовы дазволілі рэарганізаваць і сам вучэбна-выхаваўчы працэс, падпарадкаваць яго мэты задачам сістэмы школы па развіцці цялесна-кінестэтычнага і музычна-рытмічнага інтэлекту вучняў. Тры гады школа працуе па сістэме аб'яднання класаў з улікам полу, гэта значыць аб'ядноўваюцца два класы з паралелі на ўроку фізкультуры ў дзве групы: юнакі і дзяўчаты. Групу юнакоў, сфарміраваную з двух класаў, вядзе настаўнік-мужчына, групу дзяўчат – настаўнік-жанчына.

Аналіз работы па такой схеме паказаў наступныя перавагі. Па-першае, можна больш рацыянальна выкарыстоўваць спартыўную базу, па-другое, павялічылася цікавасць вучняў да ўрокаў фізкультуры, і па-трэцяе – знік элемент закамплексаванасці перад прадстаўнікамі процілеглага полу, што спрыяе найбольш поўнаму ўключэнню механізма мозга, які кантралюе рух цела.

Рэфармавана і традыцыйная сістэма арганізацыі заняткаў спецмедгруп (СМГ), калі заняткі вынесены за сетку раскладу. Творча пераасэнсаваўшы сітуацыю, настаўнікі фізкультуры перайшлі на дыферэнцыяванае трохузроўневае навучанне, калі на ўроку настаўнік працуе з трыма групамі вучняў у залежнасці ад медыцынскіх паказчыкаў (асноўная, падрыхтоўчая, спецыяльная). Безумоўна, павышаецца адказнасць настаўніка за падрыхтоўку ўрока, але карысць гэтага новаўвядзення – відавочная. Гэта: эканомія бюджэтных сродкаў; змяншэнне занятасці вучняў спецмедгруп у пазаўрочны час; максімальнае выкарыстанне вучэбнага часу; выхаванне ў вучняў цярпімасці, гуманнасці, пачуцця павагі да людзей з фізічнымі недахопамі.

Для максімальнага выкарыстання магчымасцей спартыўнай базы заняткі па фізкультуры арганізуюцца такім чынам, што на працягу тыдня кожны клас адзін урок праводзіць у вялікай спартыўнай зале (гульневай), на другім уроку юнакі займаюцца ў трэнажорнай зале, дзяўчаты – у гімнастычнай, трэці ўрок – у басейне. Для вучняў спецкласаў з архітэктурна-мастацкім ухілам створаны дадатковыя групы па свабоднаму плаванню, праводзяцца заняткі ў трэнажорнай зале. Трэба адзначыць, што сумесныя намаганні вучнёўскага і настаўніцкага калектыву ў гэтым напрамку далі станоўчыя вынікі, што выявілася ў зніжэнні агульнай захворваемасці школьнікаў і ў высокіх паказчыках у гарадскіх спаборніцтвах.

Будучы састаўной часткай педагагічнага працэсу, пазакласная і пазашкольная выхаваўчая работа накіравана на стварэнне ўмоў для развіцця і самаразвіцця суб'ектаў выхавання, дзе асоба вучня выступае як самакаштоўнасць. Рэалізацыя асобасна арыентаванага падыходу ў выхаванні садзейнічае абуджэнню "множнасці інтэлектаў" кожнага ўдзельніка гэтага працэсу.

У выхаванні асобы вялікая ўвага ўдзяляецца развіццю дзіцячага самакіравання.

Асаблівая роля надаецца і дзіцячым арганізацыям. У школе працуе самая вялікая ў горадзе піянерская арганізацыя (6-11 кл.), "Нашчадкі" (2-4 кл.) і "Самацвецікі" (падрыхтоўчыя-першыя класы). Калі дзве першыя арганізацыі з'яўляюцца рэспубліканскімі, то дзіцячае аб'яднанне "Самацвецікі" – педагагічная знаходка арганізатараў пазаўрочнай дзейнасці вучняў. Распрацаваны і выдадзены метадычныя дапаможнікі па арганізацыі дзейнасці аб'яднання "Самацвецікі", "Нашчадкі", піянерскай арганізацыі.

Эфектыўнасць педагагічнага працэсу, які склаўся ў школе, пацвярджаецца ў мерапрыемствах, што праводзяцца на базе школы: рэспубліканская вучэбна-метадычная канферэнцыя па пытаннях пераемнасці выкладання спецыяльных дысцыплін у школах з паглыбленым вывучэннем выяўленчага мастацтва і архітэктуры (1998 г.); рэспубліканскі семінар "Асноўныя напрамкі ўдасканалення работы па выхаванню грамадзянскасці і патрыятызму ў вучняў ва ўмовах рэфармавання сістэмы адукацыі" (1999 г.); абласны семінар "Роля вучэбна-спартыўнай базы ў развіцці фізічных магчымасцей школьнікаў і фарміраванні здаровага ладу жыцця" (1999 г.); гарадскі семінар "Самарэалізацыя вучняў праз удзел у дзіцячых аб'яднаннях" (2001 г.).

Напрыканцы трэба адзначыць, што выхаванне творчай, сацыяльна самастойнай, свабоднай асобы адпавядае патрабаванням сённяшняга дня. Гэта выразна акрэслена ў прамове А.Р.Лукашэнкі на цырымоніі ўступлення на пасаду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, дзе сказана, што "...нам, усім людзям Беларусі, якія хочуць жыць у квітнеючай, моцнай дзяржаве, неабходна ведаць: думаць пра сябе, пра сваю сям'ю, дабрабыт вы павінны самі... Толькі сваёй працай... мы можам стварыць годнае жыццё для сябе ". Мы лічым, што наш калектыў на правільным шляху.

Людміла АРЛОВА,
дырэктар сярэдняй школы №10 Брэста.

Яшчэ Сакрат вучыў маўчаць і слухаць

Амерыканскія даследчыкі сцвярджаюць, што чалавек у сучасным грамадстве, каб адпавядаць яго патрабаванням, павінен змяніць род дзейнасці не менш як сем разоў за сваё жыццё. Для таго каб адпавядаць гэтым стандартам, Святлане Уладзіміраўне Радзьковай засталося зусім нямнога...

Яшчэ вучаніцай яна не ўяўляла сваёй будучыні без школы, таму паступленне ў пединстытут на дэфекталагічны факультэт было радаснай падзеяй у яе жыцці. Пасля заканчэння - праца па размеркаванні ў Оршы лагапедам у школе №19. Наступнае месца працы даволі нетрадыцыйнае - вадзіцель трамвая. Затое - перспектыва пераехаць у Мінск і прадоўжыць творчае жыццё ў клубе аўтарскай песні "Ветразь".

Наступная прыступка - спроба пранікнуць у новы для сябе свет глухіх людзей. Гэта пяць гадоў працы з дзецьмі са слабым слыхам у школе-інтэрнаце №13. Цікавасць да псіхалогіі прывяла Святлану Уладзіміраўну зноў за студэнцкую парту. Яшчэ будучы студэнткай, атрымала прапанову распрацаваць праграму па псіхалогіі для сёмага класа Мінскай педагагічнай гімназіі №3 і выкладаць гэты курс. Пасля заканчэння курсаў па спецыяльнасці "Практычная псіхалогія" ў Мінскім інстытуце павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кіруючых работнікаў і спецыялістаў адукацыі паспяхова і з ахвотай працуе псіхолагам у педагагічнай гімназіі №3, з'яўляецца малодшым навуковым супрацоўнікам МДПУ імя М.Танка. У кастрычніку гэтага навучальнага года прыняла ўдзел у Міжнародным конкурсе педагогаў у Артэку.

Тэма: Слуханне як від маўленчай дзейнасці.

Мэта: Фарміраванне навыкаў эфектыўнага слухання.

Ведаць: паняцце слухання як від маўленчай дзейнасці; віды слухання; шляхі павышэння эфектыўнасці слухання.

Умець: актуалізаваць асабісты вопыт слухача; усведамляць ролю слухача ва ўзаемінах; актыўна слухаць.

Ключавыя словы: слуханне, маўленчая дзейнасць, крытычнае слуханне, эмпатычнае слуханне, актыўнае слуханне.

Абсталяванне ўрока: рознакаляровая папера фармату А4 (па 2 аркушы на кожнага вучня), папяровыя квадрацікі для самаацэнкі, бланкі з тэстам (для кожнага вучня адзін бланк), "касмічныя" малюнкі, фламастэры, скотч, дошка, крэйда.

Ход урока:

Настаўнік: Да Сакрата ў Афіны здалёк прыехаў малады чалавек, які гарэў жаданнем авалодаць мастацтвам красамоўства, узаемін. Пагаварыўшы з ім некалькі хвілін, Сакрат запатрабаваў ад вучня двайную плату за навучанне. "Чаму?" – спытаў здзіўлены вучань. "Таму, – адказаў філосаф, – што мне давядзецца вучыць цябе не толькі гаварыць, але і таму, як трэба маўчаць і слухаць".

У гісторыі, якую я вам расказала, названы віды маўленчай дзейнасці. Гэта гаварэнне і слуханне. Выдзяляюць чатыры віды маўленчай дзейнасці. Якія б віды вы дабавілі да двух названых? (Адказы вучняў.) Правільна. Чытанне і пісьмо.

Чытанне, пісьмо, гаварэнне, слуханне. Паглядзіце на гэты спіс і падумайце, якому віду дзейнасці не пашанцавала больш за ўсё, чаму з гэтага спісу вас менш за ўсё вучылі. (Выслухоўваюцца адказы дзяцей.) Згодна – слуханню. Вучоныя падлічылі, што з часу, неабходнага для ўзаемін, мы 9 працэнтаў трацім на пісьмо, 16 – на чытанне, 30 – на гаварэнне і 45 працэнтаў – на слуханне. Як вы думаеце, ці важна вучыцца эфектыўна слухаць?

Сёння мы з вамі будзем вучыцца правільна слухаць. Для таго каб умець эфектыўна слухаць, неабходна ведаць:

1. Якія бываюць віды слухання, чым яны адрозніваюцца адзін ад аднаго.

2. Ведаць правілы слухання і старацца іх прытрымлівацца.

3. Ведаць свае вартасці і недахопы як слухача.

Гэтыя тры пункты – наш план работы на сённяшні ўрок па авалоданню навыкамі слухання. Мы пазнаёмімся з ***крытычным і эмпатычным*** слуханнем. Вынік кожнага з названых відаў слухання адзін і той жа – разуменне таго, хто гаворыць. А вось шляхі яго дасягнення розныя. Слухач крытычны спачатку ацэньвае інфармацыю, правярае і толькі потым прымае, разумее. Слухач эмпатычны прымае, спачувае і толькі потым ацэньвае. Выбіраюць від слухання ў залежнасці ад жыццёвай сітуацыі. Напрыклад, у гутарцы з сябрам лепш слухаць эмпатычна, а экзаменатару лепш слухаць крытычна.

Эмпатычнае слуханне можа быць пасіўным і актыўным. Калі мы слухаем пасіўна, мы стрыманыя, неэмацыянальныя, не задаем пытанняў, не падводзім вынікаў пачутага. Актыўнае слуханне прадугледжвае ўлік эмоцый субяседніка, адлюстраванне іх, спачуванне, пытанні, удакладненні, рэзюміраванне.

Гульня "Касмічны рэпартаж" дазволіць вам адчуць розніцу паміж пасіўным і актыўным відамі слухання і выбраць жыццёвыя сітуацыі для іх прымянення.

Клас падзяляецца на дзве каманды. Вучні, якія сядзяць злева, – удзельнікі касмічнай экспедыцыі, што выявіла на адной планеце невядомыя наскальныя малюнкі і спрабуе перадаць іх на зямлю. Але адзэасувязь парушана, ёсць толькі радыёсувязь, і толькі аднабаковая – з карабля на зямлю. Вучні, якія сядзяць справа, – дыспетчары цэнтра кіравання палётам, яны прымаюць паведамленні ў рэжыме пасіўнага слухання і малююць відарысы са слоў удзельнікаў касмічнай экспедыцыі. Потым яны мяняюцца ролямі. Удзельнікі экспедыцыі становяцца дыспетчарамі, дыспетчары ЦКП – касманаўтамі. Касманаўты перадаюць іншыя малюнкі, дыспетчары іх прымаюць, але ў рэжыме актыўнага слухання. Малюнкі папарна вывешваюцца на дошцы. Параўноўваецца дакладнасць адлюстравання ў кожным рэжыме і камфортнасць узаемін у кожным выпадку.

Пытанні для абмеркавання: Параўнайце малюнкі. Чаму яны атрымаліся розныя? Што дапамагала ў рабоце? Што перашкаджала? Якія пачуцці вы адчувалі адзін да аднаго?

Настаўнік: Дзеці, вы заўважылі, што малюнак атрымаўся больш дакладным, калі вы слухалі актыўна і маглі ўдакладняць, задаваць пытанні, праяўляць эмоцыі. У сітуацыі актыўнага слухання вы адчувалі сябе больш камфортна. Ці азначае гэта, што пасіўнае слуханне не трэба выкарыстоўваць?

Пасіўнае слуханне дарэчы ў гутарцы з чалавекам, які проста хоча выгаварыцца, з чалавекам сарамлівым, замкнёным.

Наступны пункт нашага плана прадугледжвае самаацэнку і вывучэнне сябе як слухача. Вазьміце каляровыя алоўкі і выстаўце сабе ацэнку як слухачу. Выбірайце з трох варыянтаў:

ДС – добры слухач;

ВС – выдатны слухач;

РС – слухач, які развіваецца.

Падліковая камісія, збярыце, калі ласка, лісточкі з ацэнкамі, апрацуйце даныя і занясіце ў табліцу.

Такім чынам, у нас у класе, на вашу думку, добрых слухачоў...., выдатных слухачоў..., слухачоў, якія развіваюцца....

Цяпер вам прадаставіцца магчымасць ацаніць сябе як слухача больш аб'ектыўна. Я прапаную вам адказаць на пытанні тэста **"Ці ўмееце вы слухаць і чуць?"**

1. Я часта з нецярплівасцю чакаю, калі субяседнік скончыць гаварыць, каб выказацца самому.

2. Часам я прапаную вырашэнне праблемы да таго, як яна прадстаўлена поўнасцю.

3. Я люблю слухаць тое, што прыносіць мне задавальненне.

4. Бывае, што я страчваю ўвагу, губляю ніць разважанняў, калі гавораць іншыя.

5. Часам эмоцыі, якія перапаўняюць мяне, ускладняюць успрыняцце.

6. Здараецца, што, успамінаючы размову, мне прыходзяць на памяць не асноўныя, а другарадныя дэталі.

7. Калі ў размове ўзнікаюць цяжкія для разумення моманты, я адключаюся.

8. Звычайна я з прадузятасцю стаўлюся да таго, што чую.

9. Калі я адчуваю стомленасць ад размовы, то пачынаю глядзець у кут або па баках.

10. Мне няцяжка зрабіць выгляд, што я слухаю субяседніка.

11. Як правіла, я спрабую паставіць сябе на месца таго, хто гаворыць.

12. Бывае, падчас размовы я нечакана ўсведамляю, што мы гаворым пра падобныя, але не аднолькавыя рэчы.

13. Каб дапамагчы субяседніку выказацца, я стараюся не перапыняць яго – "трымаю паўзу".

14. Для лепшага разумення прадмета абмеркавання я стараюся задаваць пытанні па тэме.

15. Хаця і бываюць моманты, калі вельмі хочацца перапыніць субяседніка і паказаць яму, як трэба выказвацца, рабіць высновы і інш., я стараюся трымаць сябе ў руках.

Кажуць, ёсць людзі, якія адказалі на першыя 10 пытанняў "не", а на астатнія "так", гэта значыць паказалі сябе ідэальнымі слухачамі. Але большасці цяжка вызначыць межы свайго адказу ў рамках "так" або "не", таму што ў жыцці ўсё здараецца.

У любым выпадку гэты тэст дапаможа вам паглядзець на сябе збоку, прычым, з боку вашага субяседніка.

Пытанні тэста з'яўляюцца адначасова і правіламі эфектыўнага слухання. Бланк з пытаннямі і вынікамі тэста застаецца ў вас, і таму правілы слухання заўсёды з вамі.

Дзеці, сёння мы з вамі зразумелі, як важна ўмець слухаць, бо 45 працэнтаў часу ва ўзаемінах мы слухаем сваіх субяседнікаў. Мы пазнаёміліся з крытычным і эмпатычным відамі слухання. Мы ведаем, як і калі слухаць пасіўна або актыўна. Вы пазнаёміліся з сабой як слухачамі, даведаліся пра свае вартасці і недахопы, вы маеце план самаўдасканалення. Калі вы пачуеце вядомае выслоўе пра тое, што слухачы звычайна не слухаюць; а калі слухаюць, то не чуюць; а калі чуюць, то не разумеюць; а калі разумеюць, то не так, дык вы дакладна будзеце ведаць, што гэта не пра вас.

Святлана РАДЗЬКОВА.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Хімічная "Свая гульня"
(10-11 клас)

Правілы гульні аналагічныя правілам тэлевізійнай гульні

Сіні раунд

Тэма: ... або...

10 – Растваральныя асновы, або ... (шчолачы)

20 – "Свая гульня": трынітраталуол, або ... (тратыл)

30 – "Кот у мяшку": клятчатка, або... (цэлюлоза)

40 – Калаксілін, або... (дынітрацэлюлоза)

50 – Вугляводы, або... (гліцыды)

Тэма: кухонная соль

10 – Як было прынята на Русі сустракаць дарагіх гасцей? (З хлебам-соллю.)

20 – Дык за які час можна ўдваіх з'есці пуд солі? (Чалавек у год з'ядае прыблізна 3–3,5 кг солі. Гэта значыць, удваіх 16 кг солі можна з'есці прыкладна за 2 гады.)

30 – Што азначала па старажытных павер'ях прасыпаць соль? (Наклікаць на сябе бяду.)

40 – "Кот у мяшку". Тэма: металы (10 балаў). Пігмент крыві чалавека ўтрымлівае атамы металаў гэтага элемента (жалеза).

50 – Лічаць, што масавая гібель напалеонаўскіх салдат, асабліва параненых, пры іх адступленні з Масквы была абумоўлена недахопам у ежы кухоннай солі. Якая роля солі ў арганізме? (Наяўнасць солі ў крыві забяспечвае неабходны асматычны ціск, ад якога залежыць нармальная жыццядзейнасць арганізма.)

Тэма: хімікі і літаратура

10 – Гэты знакаміты рускі вучоны быў добра знаёмы з І.С.Тургеневым, пра што згадвае ў кнізе "Запаветныя думкі" (Дз.І.Мендзялееў).

20 – Вядомы вучоны ў галіне вывучэння біясферы падчас навучання ў Пецярбургскім універсітэце ўваходзіў у навукова-літаратурнае таварыства (В.І.Вярнадскі).

30 – Сучаснікі называлі гэтага вучонага паэтам... каменя (А.Е.Ферсман).

40 – Вучань гэтага вучонага І.М.Бутлераў пісаў, што хімік Н.Н. часта ў дыскусіях з філолагамі цытаваў на памяць спрэчнае месца (Н.Н.Зінін).

50 – "Свая гульня": вучань вядомага фізіка-хіміка І.А.Каблукова стаў вядомым паэтам (Андрэй Белы).

Тэма: вялікі закон

10 – Першае паведамленне аб адкрыцці перыядычнага закона было зроблена... (6 сакавіка 1869 г. на пасяджэнні Рускага хімічнага таварыства).

20 – Як цяпер называюць элементы, якім Дз.І.Мендзялееў даў назвы: экабор, экаалюміній, экасіцыліум? (Скандый, галій, германій.)

30 – "Кот у мяшку". Тэма: солі (40 балаў). Крыжакам у сярэднія вякі плацілі золатам, срэбрам, а часам і... (кухоннай соллю).

40 – Назавіце "адрас" "лянівага", "тайнага" і "схаванага" элементаў (8 група, галоўная падрупа. Аргон, крыптон, ксенон.)

50 – Акадэмік Г.Н.Флёраў распрацаваў незвычайную сістэму сінтэзу звышэлементаў. Ён прапанаваў уран абпраменьваць іёнамі... (урану. Пры зліцці ядраў утвараецца ядро-монстр. Пры яго імгненным самаадвольным дзяленні могуць аказацца ізатопы 114 і 126 элементаў.)

Тэма: "Аш-два-о"

10 – Якую ваду называюць "мёртвай"? (У склад якой уваходзіць дэйтэрый.)

20 – Чаму вадкая вада ў біясферы ніколі не бывае хімічна чыстай? (З-за высокай дыэлектрычнай пранікальнасці.)

30 – Як уплывае на клімат Зямлі тое, што вада валодае вялізнай цеплаёмістасцю? (Вада з'яўляецца своеасаблівым тэмпературным рэгулятарам і змякчае клімат. Вясной і летам ахалоджвае, а зімой награвае паветра.)

40 – Якое значэнне мае высокая схаваная цеплата плаўлення ільду? (Гэта ўратоўвае ад вясенніх навадненняў.)

50 – "Свая гульня". Хто, яшчэ ў сярэднія вякі, так пісаў пра ваду: "Вадзе была дадзена вялізная ўлада стаць сокам жыцця на Зямлі"? (Леанарда да Вінчы.)

Чырвоны раунд

Тэма: адна літара

20 – Якая розніца паміж ангідрыдам і ангідрытам? (Ангідрыд – кіслотны аксід; ангідрыт – бязводны сульфат кальцыю, мінерал.)

40 – Якая розніца паміж сульфатам і сульфітам? (Сульфаты – солі сернай кіслаты, сульфіты – солі сярністай кіслаты.)

60 – "Свая гульня". Якая розніца паміж цукрозай і цукразай (Цукроза – бураковы цукар; цукраза – фермент.)

80 – Якая розніца паміж гліцэрынам і гліцэрыдам? (Гліцэрын – трохатамны спірт; гліцэрыд – складаны эфір гліцэрыну.)

100 – Якая розніца паміж дэкстранам і дэкстрынам? (Дэкстрыны – прадукты частковага расшчаплення крухмалу і глікагену, дэкстран – поліцукрыд, кровазамяняльнік)

Тэма: металы

20 – Што захоўвалі ў сярэднія вякі ў пасудзіне з алюмінію? (Алюміній тады яшчэ не ўмелі атрымліваць.)

40 – Які метал называюць "металам хірургаў"? (Тантал. Ён не раздражняе мышцы і тканкі.)

60 – "Кот у мяшку". 40 балаў. Тэма: хімічныя элементы. Як называюцца хімічныя элементы з атамным нумарам больш за 93? (Трансуновыя.)

80 – Назавіце элемент, сплавы якога ў паўтара раза лягчэй за алюміній і больш трывалыя, чым сталь. (Берылій.)

100 – Які элемент адыграў рэвалюцыйную ролю ў гісторыі? (Выкарыстанне жалеза прывяло да разлажэння першабытнага ладу.)

Тэма: хімія - сельскай гаспадарцы

20 – Што такое мікраўгнаенні? (Мінеральныя ўгнаенні, якія ўтрымліваюць мікраэлементы.)

40 – Дзе прымяняюць у практыцы сельскай гаспадаркі растваральныя гідраксіды? (Дэзінфекцыя памяшканняў, барацьба са шкоднікамі і хваробамі фруктовых дрэў, вапнаванне глебы.)

60 – У якіх выпадках прымяняюць растворы пэўнай канцэнтрацыі? (Прыгатаванне мінеральных падкормак, раствораў ядахімікатаў)

80 – Якія солі сернай кіслаты выкарыстоўваюць для аховы раслін ад шкоднікаў і хвароб? (Сульфаты медзі і жалеза.)

100 – Дзе ў практыцы сельскай гаспадаркі выкарыстоўваецца павольнае акісленне? (У парніках.)

Тэма: аўрум

20 – Склад "царскай гарэлкі". (Адна аб'ёмная частка азотнай кіслаты і тры часткі салянай кіслаты.)

40 – Які аднаўляльнік: вадарод, вугаль, аксід вугляроду (II) лепш выкарыстоўваць для аднаўлення золата з руд? (Золата знаходзіцца ў прыродзе ў свабодным выглядзе.)

60 – Чаму ў ювелірных і тэхнічных вырабах выкарыстоўваюць не золата, а яго сплавы? (Чыстае золата – метал занадта мяккі, зносастойкасць яго невялікая.)

80 – "Кот у мяшку". 60 балаў. Тэма: вітаміны. Да якога класа злучэнняў адносяцца вітаміны C і B? (Вугляводы.)

100 – Калі б удалося атрымаць золата з гэтай крыніцы, то на кожнага жыхара планеты яго аказалася б не менш за тону. Дзе ж яго так многа? (У марской вадзе. На 1 мл вады – 0,01 мг)

Тэма: рэдкія і рассеяныя

20 – У Індыі для правядзення свяшчэнных абрадаў солі стронцыю змешвалі з вугалем, серай і берталетавай соллю. Як мы называем сумесь цяпер? (Бенгальскія агні)

40 – Гэты элемент аказаўся апошнім па часе адкрыцця і па размяшчэнні ў табліцы Мендзялеева, таму ён мае права "заявіць": "Мая хата з краю". (Лютэцый.)

60 – Экамарганец не ўдалося адкрыць. Толькі ў 1977 годзе яго атрымалі штучным шляхам і так і назвалі – "штучны", або... (Тэхнецый.)

80 – Гэты элемент мае агульную назву з ярка-сіняй фарбай і краінай, з якой гэтая фарба прывозілася. (Індый.)

100 – "Свая гульня". Элемент, названы ў гонар грэчаскай багіні мудрасці. (Багіня мудрасці – Афіна Палада. Элемент – паладый.)

Раунд "Свая гульня"

Тэма: хімікі жартуюць

А.І.Сумарокаў напісаў эпіграму на М.В.Ламаносава, якая заканчвалася словамі: "Ці хадзілі на Парнас?" На што Міхаіл Васільевіч тут жа адрэагаваў: "Хадзіў, ды..." Закончыце яго выказванне.

Адказ: "... не бачыў там вас".

Галіна КАПЕЦКАЯ,
настаўніца хіміі гімназіі Светлагорска.

Тэлепраграма

ПАНЯДЗЕЛАК, 4 ЛЮТАГА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.30 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.10 "Крот". 1-я серыя.
10.05 Арсенал. Праграма пра армію. 10.30 Тэлебарометр. Прагноз надвор'я.
11.00 "Сямейныя вузы".
12.20 "На скрыжаваннях Еўропы". Тэлефестываль беларускай песні.
13.05 "ТАСС упаўнаважаны заявіць". 9-я серыя.
14.10 Дак. серыял "Скарбы сусветнай культуры".
15.20 "Жулі Леско".
17.00 "Крот". 1-я серыя.
18.30 Зона Ікс.
18.45 Прэм'ера тэлеэкрана. Маст. фільм "Не ў грашах шчасце".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
21.45 "Сямейныя вузы".
22.35 Стадыён.
23.00 Планета "АРТ".
23.50 Начны сеанс. Меладрама "Адна з тых начэй".

ГРТ

8.00, 11.00 (з сурдаперакладам) Навіны.
8.15 "Зямля кахання".
9.10 Дак. дэтэктыў. "Прыйсці з пакаяннем". Справа 2000 года.
9.40 Поле цудаў.
10.35 "Бесталковыя нататкі".
10.50 Бібліяманія.
14.15 Краіна цудаў. "Чатыры мушкецёры".
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.25 "З лёгкай парай!". У гасцях у Міхаіла Еўдакімава.
18.00 Чакай мяне.
19.00 "Хто хоча стаць мільянерам?". Тэлегульня.
20.00 Час.
20.35 Прэм'ера шматсерыйнага фільма "Клетка". 1-я серыя.
21.40 Незалежнае расследаванне.
22.30 Начны "Час".
23.00 "Гарачы лёд". Гісторыя алімпійскага хакея.
23.30 "Начная змена" Дзмітрыя Дзіброва.

РАСІЯ

7.00, 8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
7.15 Масква – Мінск.
7.35 Экспертыза РТР.
7.50 Весткі – Масква.
8.15 "Каралёк – птушка пеўчая".
10.30 Афіша.
10.40 "Санта-Барбара".
16.30 Маст. фільм "Мытня".
18.00 Камедыйны серыял "Дружная сямейка".
18.30 Камедыйны серыял "Юрыкі".
19.35 Мясцовы час. Весткі – Масква.
19.55 "Лэдзі Бомж".
20.55 Маст. фільм "Бальзак. Жыццё ў страсці".
22.00 Весткі – Падрабязнасці.
22.15 Мясцовы час. Весткі – Масква.
22.25 Дзяжурная часць.
22.45 Вялікі рэпартаж РТР. "Фрагменты жыцця".
23.10 Вострасюжэтны фільм "Апошняя бомба".
1.05. Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.15 "Рамантыка раманса". Вядучы Л. Сярэбранікаў.
9.40 "Балетная школа". Дак. фільм.
10.45 "Сферы". Міжнародны агляд.
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.45 Разам з Фафалем.
12.00 "Ох, ужо гэтыя дзеткі". "Бобік у гасцях у Барбоса". Мультфільмы.
12.20 "Анталогія аднаго верша". Яўген Еўтушэнка.
12.30 "Восеньскія партрэты". Уладзімір Васілеў.
13.00 Культурная рэвалюцыя. "Інтэрнэт – канец культуры". Праграма М. Швыдкога.
13.50 "Дробязь", "Амерыканская прыгажуня". Кароткаметражныя фільмы.
14.45 Прэм'ера дакументальнага цыкла "Архімедаў рычаг". Фільм 4-ы. "Фізік-лірык".
15.10 "Навальнічныя камяні".
15.35 "Праметэй", "Волатэгаіст". Мультфільмы.
16.05 Alma mater.
16.35 "Балетная школа". Дак. фільм.
17.50 "Век Рускага музея".
Аўтарская праграма В. Гусева.
18.15 "ГРАНД".
19.10 "XX стагоддзе. Выбранае". Дзмітрый Кедрын. Да 95-годдзя з дня нараджэння.
19.50 Добрай ночы, малышы!
20.00 Тэатральная Расія. С. Мрожак. "Стрыптыз". Спектакль тэатра-студыі "Чалавек".
21.20 П. Чайкоўскі. Славянскі марш. Дырыжор В. Вярбіцкі.
21.35 "Што рабіць?". Праграма В. Трацякова.
22.30 Ад кінаавангарду да відэаарту. "Боль".

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
7.15 У запас.
7.40 Карданны вал.
7.45 Пяць хвілін з Наважонавым.
7.55 Крымінал. "Чыстасардэчнае прызнанне".
8.20 Служба выратавання.
9.25 Надоечы.
10.35 Лялькі.
11.20 Дэтэктыў "Інспектар ДАІ".
13.20 Ток-шоу "Прынцып Даміно".
14.40 Крымінал.
15.20 Дэтэктыў "Візіт да Мінатаўра". 1-я серыя.
16.55 Скваპнасць.
17.40 Крымінал.
18.30 Герой дня.
18.50 Прэм'ера НТБ. Дэтэктыў "Шатун". 1-я серыя.
19.50 "Спяваючыя ў цярноўніку". 1-я серыя.
21.55 "Хуткая дапамога".
23.25 Гардон.

СТБ

6.00, 16.30 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
6.30, 16.05 "Цік-герой".
7.00, 15.40 "Неверагодны Халк".
7.30 Інфармацыйная праграма "168 гадзін Мінска".
8.20 "Віртуальны свет".
8.30 "Кіно": "Лэдзі-дракон".
10.45 "1/52" Спартыўны агляд.
11.00, 12.20 "М1". Музычная праграма.
11.30 "Дарма і Грэг".
12.00, 15.00, 19.00, 23.00 "24 гадзіны".
12.15 "Добро пожаловаться".
12.45 "Марш Турэцкага-2".
13.55 "Кобра".
15.15 "Прынцэса Сісі".
16.55 "Чарцяня".
18.00 Спартыўныя навіны.
18.15 "Пока горит свеча...".
18.45 Прэм'ер-парад "Сталічны".
18.50 "Тэма дня".
19.15 "Добры вечар, малы...".
19.30 "Кіно": "Вялікія грошы".
21.40 "Кобра".
22.45 "М1". Музычная праграма.
23.15 "Віртуальны свет".
23.30 Футбольны кур'ер.
0.00 Начны музычны канал.
0.35 "М1". Музычная праграма.

АЎТОРАК, 5 ЛЮТАГА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.40 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь"
9.15, 17.00 "Крот".
10.05 Стадыён.
10.30, 15.40 "Маленькія Эйнштэйны". Заключная серыя.
11.00, 21.45 "Сямейныя вузы".
12.20 Добры дзень, Беларусь!
13.05 "ТАСС упаўнаважаны заявіць...". 10-я серыя.
14.15 Дак. серыял "Скарбы сусветнай культуры".
15.20 "Горац".
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5х5".
18.25 Зона Ікс.
18.35 "Масква-Мінск".
18.50 "Майстры-дудары". Маст. фільм.
20.25 "Музеум". Сядзібны партрэт.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.35 Спорт-кур'ер.
22.45 "Чатыры танкісты і сабака". Маст. фільм.

ГРТ

8.00, 11.00 Навіны.
8.15 Чакай мяне.
9.10 "З лёгкай парай!" У гасцях у Міхаіла Еўдакімава.
9.40 "Хто хоча стаць мільянерам?"
10.35 "Бесталковыя заметкі".
10.50 Бібліяманія.
15.00 Шматсерыйны фільм "Клетка". 1-я серыя.
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.30 Смехапанарама Яўгена Петрасяна.
18.05 "Зямля кахання".
19.05 "Слабае звяно".
20.00 Час.
20.35 Шматсерыйны фільм "Клетка". 2-я серыя.
21.45 "Спецназ. Марскія д'яблы". Дак. фільм.
22.30 Начны "Час".
23.00 Цывілізацыя.
23.30 "Начная змена" Дзмітрыя Дзіброва.

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.15 "Каралёк – птушка пеўчая".
9.05 "Два раялі".
10.30 Афіша.
10.35 "Санта-Барбара".
16.30 "Расійскія дзіцячыя вёскі". "Браты і сёстры".
17.00 "Мужчына і жанчына". Барыс Месерэр.
18.00 Камедыйны серыял "Дружная сямейка".
18.30 "Юрыкі."
19.35 Весткі – Масква.
19.55 "Лэдзі Бомж".
20.55 Маст. фільм "Бальзак. Жыццё ў страсці".
22.00 Весткі – Падрабязнасці.
22.15 Весткі – Масква.
22.25 Вострасюжэтны фільм "Дарога на Арлінгтон".
0.35 "И дольше века...".
1.20 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

"Залаты п'едэстал". Барыс Шылкоў.
9.40 "Чырвоны млын", "Партызанскі раман". Дак. фільмы.
10.45 Дом акцёра. "Спасцігаючы прафесію".
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.45 Разам з Фафалем.
12.00 "Ох, ужо гэтыя дзеткі".
12.15 Цесныя вароты. Свяціцель Лука Война-Ясенецкі.
12.30 Сцэнаграма.
13.00 "Здарэнне, якое ніхто не заўважыў". Маст. фільм.
14.05 Андрэй Гаўрылін. Вяртанне.
14.45 "Архімедаў рычаг". Фільм 5-ы. "Зямля і неба".
15.10 Кіно – дзецям. "Навальнічныя камяні".
15.35 "У порце". Мультфільм.
15.50 "Яўген Сіманаў чытае Пушкіна".
16.05 "Расійскі кур'ер". Сергіеў Пасад (Маскоўская вобласць).
16.35 "Чырвоны млын", "Партызанскі раман". Дак. фільмы.
17.50 Дварцовыя тайны. "Палац Марлі".
18.15 Упершыню на тэлеэкране. "Страсці па-італьянску".
19.15 "Партытуры не гараць". Аўтарская праграма А. Варгафціка.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Да юбілею Ксеніі Марынінай. "Цытаты з жыцця".
20.40 "Інгмар Бергман. Пра жыццё і пра работу". Частка 3-я.
21.10 Рэтраспектыва ранніх фільмаў Інгмара Бергмана. "Турма".
22.30 Парыжскі журнал. "Аляксандр Купрын. Вяртанне на Радзіму".

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
7.15 У запас.
7.40 Карданны вал.
7.45 Пяць хвілін з Наважонавым.
7.55 "Хуткая дапамога".
9.20 Сквапнасць.
10.05 Шоу Алены Сцепаненка.
11.20 Маст. фільм "Падсудны".
13.20 Ток-шоу "Прынцып "Даміно".
14.40 Крымінал.
15.25 Дэтэктыў "Візіт да Мінатаўра". 2-я серыя.
16.50 Сквапнасць.
17.40 Крымінал.
18.30 Герой дня.
18.50 Дэтэктыў "Шатун". 2-я серыя.
19.50 "Спяваючыя ў цярноўніку". 2-я серыя.
21.55 "Хуткая дапамога".
23.25 Гардон.

СТБ

14.00, 21.40 "Кобра".
15.00, 19.00, 23.00 "24 гадзіны".
15.15 "Прынцэса Сісі".
15.40 "Неверагодны Халк".
16.05 "Цік-герой".
16.30 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
16.55 "Чарцяня".
18.00 Спартыўныя навіны.
18.15 "Дзень добры, доктар!".
18.30 "Партрэт у інтэр'еры".
18.45 Прэм'ер-парад "Сталічны".
18.50 "Тэма дня".
19.15 Дзіцячы экран. "Добры вечар, малыш...".
19.30 Меладрама "Дзецям да 16-ці".
22.45 "Аўтапанарама".
23.15 "Віртуальны свет".
23.25 Камедыя "Дзень на скачках".
1.20 "М1". Музычная праграма.

СЕРАДА, 6 ЛЮТАГА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.40 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.10, 17.00 "Крот".
10.10, 15.40 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
10.40 Дзённік XIX зімніх Алімпійскіх гульняў.
11.00, 21.45 "Сямейныя вузы".
12.20 Дзень добры, Беларусь!
13.00 Маст. фільм "Пятля" 1-я серыя.
14.05 Здароўе. Тэлечасопіс.
14.30 Час мясцовы.
15.20 "Горац".
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5х5". Праграма для старшакласнікаў.
18.25 Зона Ікс.
18.35 Дзённік XIX зімніх Алімпійскіх гульняў.
18.55 Саюзнае веча.
19.15 Прыгодніцкі фільм "Прарыў".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.35 "Чатыры танкісты і сабака".
0.00 Крымінальнае дасье.
0.25 "Сустрэча ў Траецкім" з Аляксандрам Дамарацкім.

ГРТ

8.00, 11.00 Навіны (з сурдаперакладам).
8.15, 17.55 "Зямля кахання".
9.10 Смехапанарама Яўгена Петрасяна.
9.45 "Слабае звяно".
10.35 "Бесталковыя заметкі" з Дзм. Крыловым.
10.50 Бібліяманія.
15.00 Шматсерыйны фільм "Клетка" 2-я серыя.
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.25 "Куміры. Віктар Кузькін".
18.55 "Апошні герой". "Ураган".
20.00 Час.
20.35 "Клетка". 3-я серыя.
21.45 Як гэта было. "Апошні дзень валютнай "Бярозкі". 1988 год.
22.30 Начны "Час".
23.00 Рускі экстрым.
23.30 "Начная змена" Дзмітрыя Дзіброва.

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.15 "Каралёк – птушка пеўчая".
9.05 "Два раялі".
10.30 Афіша.
10.35 "Санта-Барбара".
16.30 "Расійскія дзіцячыя вёскі".
17.00 "Мужчына і жанчына". Ігар Шалімаў.
18.00 Камедыйны серыял "Дружная сямейка".
18.30 Камедыйны серыял "Юрыкі".
19.35 Весткі– Масква.
19.55 "Лэдзі Бомж".
19.55 Маст. фільм "Бальзак. Жыццё ў страсці".
22.00 Весткі – Падрабязнасці.
22.15 Весткі– Масква.
22.25 Дак. фільм Аляксея Дзянісава "Малдова".
23.25 Дэтэктыў "Забойства ў маленькім горадзе".
1.15 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.15 Ток-шоу "Наўздагад". Мак-вала Касрашвілі.
9.40 Разуменне. "Секс".
10.45 Зорныя гады "Ленфільма".
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.45 Разам з Фафалем.
12.00 "Ох, ужо гэтыя дзеткі".
12.15 Чым жыве Расія.
12.30 "Музей-кватэра А.С. Пушкіна на Мойцы, 12". Аўтарская праграма А. Бялінскага з цыкла "Бліскучы Санкт-Пецярбург".
13.00 "Айцец Сергій". Маст. фільм.
14.45 "Архімедаў рычаг". Фільм 6-ы. "Пункт апоры".
15.10 "Навальнічныя камяні".
15.35 "Тры бананы".
15.50 "Яўген Сіманаў чытае Пушкіна".
16.05 "Ноу-хау". Тэлечасопіс.
16.35 Разуменне. "Секс".
17.50 Хто мы? "Анатомія рускай бюракратыі". Перадача 4-я.
18.15 "Страсці па-італьянску".
19.15 "Міхаіл Булгакаў. Чорны снег". Аўтарская праграма А. Смялянскага.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Айчына і лёсы. Урангелі.
20.40 "Інгмар Бергман. Пра жыццё і пра работу". Частка 4-я.
21.05 Рэтраспектыва. "На парозе жыцця".
22.30 А. Геніс. Пісьмы з Амерыкі.

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 15.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
7.15 У запас.
7.40 Карданны вал.
7.45 Пяць хвілін з Наважонавым.
7.55 "Хуткая дапамога".
9.20 Сквапнасць.
10.05 Кватэрнае пытанне.
10.35 Экалагічная праграма "Асяроддзе".
11.20 Маст. фільм "Асабовая справа суддзі Івановай".
13.20 Ток-шоу "Прынцып "Даміно".
14.40 Крымінал.
15.20 Дэтэктыў "Візіт да Мінатаўра". 3-я серыя.
16.55 Сквапнасць.
17.40 Крымінал.
18.30 Герой дня.
18.50 Дэтэктыў "Шатун". 3-я серыя.
19.50 "Спяваючыя ў цярноўніку". 3-я серыя.
21.55 "Хуткая дапамога".
23.25 Гардон.

СТБ

6.00, 16.30 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
6.30, 16.05 "Цік-герой".
7.00, 15.40 "Неверагодны Халк".
7.30 "Прынцэса Сісі".
8.00 "Тэма дня".
8.10 "Віртуальны свет".
8.20 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.25 "Снеданне з Лікай".
8.30 Меладрама "Дзецям да 16-ці".
11.00 Спартыўныя навіны.
11.15, 18.20, 22.35, 0.50 "М1". Музычная праграма.
11.30 "Дарма і Грэг".
12.00 "24 гадзіны".
12.15 "Выпадковы сведка".
12.45 "Не ад свету гэтага". Дак. фільм.
13.50, 21.30 "Кобра".
15.00 "24 гадзіны".
15.15 "Прынцэса Сісі".
16.55 "Чарцяня".
18.00 Спартыўныя навіны.
18.15 "Добро пожаловаться".
18.35 "Фільм, фільм, фільм...".
18.45 Прэм'ер-парад "Сталічны".
18.50 "Тэма дня".
19.00 "24 гадзіны".
19.15 "Добры вечар, малыш...".
19.30 Баявік "Жорсткае права-суддзе".
22.50 "Віртуальны свет".
23.00 "24 гадзіны".
23.20 Вестэрн "Выпадак у Окс-Боу".

ЧАЦВЕР, 7 ЛЮТАГА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.20 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.10, 17.00 "Крот". 4-я серыя.
10.10 "Прыгоды Шэрлі Холмс". 2-я серыя.
10.40 Дзённік XIX зімніх Алімпійскіх гульняў.
11.00, 21.45 "Сямейныя вузы".
12.20 Дзень добры, Беларусь!
13.00 "Пятля". Маст. фільм. 2-я серыя.
14.05 Тэлевітамін.
14.30 Сутнасць. Духоўная праграма.
15.20 "Горац".
15.40 "Прыгоды Шэрлі Холмс". 2-я серыя.
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5х5".
18.25 Зона Ікс.
18.40 Дзённік XIX зімніх Алімпійскіх гульняў.
19.00 Дэтэктыў "Кубак муранскага шкла".
20.00 Лёс чалавека. Сям'я Кулан.
20.25 "Наша спадчына". Тайны нясвіжскіх саркафагаў.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.35 Серыял "VIP".
23.35 Каралеўскае паляванне.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15, 18.05 "Зямля кахання".
9.10 "Куміры. Віктар Кузькін".
9.40 "Хто хоча стаць мільянерам?".
10.35 "Бесталковыя нататкі".
10.50 Бібліяманія.
11.00 Навіны (з сурдаперакладам).
15.00 "Клетка". 3-я серыя.
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.35 Гумарыстычная праграма "Самі з вусамі".
19.05 "Слабае звяно".
20.00 Час.
20.35 "Клетка". 4-я серыя.
21.40 Чалавек і закон.
22.30 Начны "Час".
23.00 Солт-Лейк-Сіці. XIX зімнія Алімпійсія гульні.
23.30 "Начная змена" Дзмітрыя Дзіброва.

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.15 "Каралёк – птушка пеўчая".
9.05 Сам сабе рэжысёр.
10.30 Афіша.
10.35 "Санта-Барбара".
16.30 "Расійскія дзіцячыя вёскі", "Ад шылінга да рубля".
17.00 "Мужчына і жанчына". Рэцэпт ідэальнага шлюбу".
18.00 Камедыйны серыял "Дружная сямейка".
18.30 Камедыйны серыял "Юрыкі".
19.35 Весткі– Масква.
19.55 "Лэдзі Бомж".
20.55 Маст. фільм "Бальзак. Жыццё ў страсці".
22.00 Весткі– Падрабязнасці.
22.15 Весткі – Масква.
22.25 Вострасюжэтны фільм "Шыры".
0.50 "Кінескоп" з Пятром Шапціннікам.
1.50 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.15 А. Геніс. Пісьмы з Амерыкі.
9.40 Разуменне. "Адчуванні".
10.45 Айчына і лёсы. Урангелі.
11.30, 15.00, 17.30 Навіны культуры.
11.45 Разам з Фафалем.
13.00 "Ох, ужо гэтыя дзеткі".
12.15 Чым жыве Расія.
12.30 І. Дунаеўскі. Музыка кіно.
13.00 "Хочаце – верце, хочаце – не...". Маст. фільм.
14.05 Памяці вялікага паэта. "Дасціглі мы варот Мадрыда...".
14.45 Архітэктурная галерэя.
15.10 "Навальнічныя камяні".
15.35 "Легенды перуанскіх індзейцаў". Мультфільм.
15.50 "Яўген Сіманаў чытае Пушкіна".
16.05 "Вандроўкі музыканта". Вядучы С. Уладзімірскі.
16.35 Разуменне. "Адчуванні".
17.50 "Пятае вымярэнне". Аўтарская праграма І. Антонавай.
18.15 "Страсці па-італьянску".
19.15 "Міхаіл Булгакаў. Чорны снег". Аўтарская праграма А. Смялянскага.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 "XX век. Выбранае". Іван Леанідаў. Да 100-годдзя з дня нараджэння.
20.25 "Ex Voto", "Нервовы зрыў Філіпа Дзіка". Кароткаметражныя маст. фільмы.
21.20 "Ніхто не хоча ведаць сапраўдную гісторыю". Праграма М. Швыдкога.
22.30 "Джазафрэнія".
23.00 Навіны культуры.

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
7.15 У запас.
7.40 Карданны вал.
7.45 Пяць хвілін з Наважонавым.
7.55 "Хуткая дапамога".
9.25 Сквапнасць.
10.10 Дог-шоу "Я і мой сабака".
11.20 Прыгодніцкі фільм "Выкраданне "Савойі".
13.20 Ток-шоу "Прынцып "Даміно".
14.40 Крымінал.
15.25 Дэтэктыў "Візіт да Мінатаўра". 4-я серыя.
16.55 Увага. Пошук!
17.40 Крымінал.
18.30 Герой дня.
18.50 Дэтэктыў "Шатун". 4-я серыя, заключная.
19.50 "Спяваючыя ў цярноўніку". 4-я серыя.
21.55 Зусім сакрэтна.
23.00 Сёння.

СТБ

6.00, 16.30 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
6.30, 16.05 "Д'яблік".
7.00, 15.40 "Неверагодны Халк".
7.30 "Прынцэса Сісі".
8.00, 18.50 "Тэма дня".
8.10, 23.15 "Віртуальны свет".
8.20, 18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.25 "Добро пожаловаться".
8.30 Баявік "Жорсткае права-суддзе".
10.35 "Альфрэд Хічкок прадстаўляе".
11.00 Спартыўныя навіны.
11.15, 23.25, 1.45 "М1". Музычная праграма.
11.30 "Дарма і Грэг".
12.00, 15.00, 19.00, 23.00 "24 гадзіны".
12.15 "Вовачка".
12.50 "Дзіўныя людзі". Дак. фільм.
13.50, 22.00 "Кобра".
15.15 "Прынцэса Сісі".
16.55 "Чарцяня".
18.00 Спартыўныя навіны.
18.15 "Рамонт".
19.15 "Добры дзень, малыш...".
19.30 Трылер "Фірма прыгод".
23.40 Меладраматычная камедыя "Філадэльфійская гісторыя".

ПЯТНІЦА, 8 ЛЮТАГА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.45 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.10 "Брыгады "Тыгра".
10.10 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
10.40 Дзённік XIX зімовых Алімпійскіх гульняў.
11.00 "Сямейныя вузы".
12.20 Добры дзень, Беларусь!
13.05 "Пятля". Маст. фільм.
14.15 "Скарбы сусветнай культуры".
14.30 Сад мары.
15.20 "Горац". Мультсерыял.
15.40 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
16.10 "Пяць цудаў".
17.00 "Брыгады "Тыгра".
18.25 Зона Ікс.
18.40 Дзённік XIX зімовых Алімпійскіх гульняў.
19.00 Кінакамедыя "Хто смяецца апошнім".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 "Сямейныя вузы".
22.35 "Атрад па барацьбе з мафіяй". Заключная серыя.
0.05 Беларуская дваццатка.

ГРТ

5.00 Тэлеканал "Добрай раніцы".
8.00 Навіны.
8.15 "Зямля кахання".
9.10 "Самі з вусамі".
9.40 "Слабае звяно".
10.35 "Бесталковыя нататкі".
10.50 Бібліяманія.
11.00 Навіны (з субцітрамі).
15.00 Фільм "Клетка". 4-я серыя (заключная).
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.30 Дак. дэтэктыў "Ахвяры па аб'явах". Справа 2001 года.
18.00 "Зямля кахання".
19.00 Поле цудаў.
20.00 Час.
20.35 Дэтэктыў "Кроў за кроў".
22.30 "Другі час". Праграма Міхаіла Лявонцьева.
23.25 Бокс. Матч мацнейшых прафесіяналаў свету. Віталь Клічко – Вон Бін. Прамая трансляцыя.

РАСІЯ

8.00, 10.0, 16.00, 19.00 Весткі.
8.15 "Каралёк – птушка пеўчая".
9.05 "Новая "Старая кватэра".
10.30 Афіша.
10.35 "Санта-Барбара".
16.30 Планета КВЗ.
17.00 Прэс-клуб.
18.00 Камедыйны серыял "Дружная сямейка".
18.30 Камедыйны серыял "Юрыкі".
19.35 Весткі – Масква.
19.55 "Лэдзі Бос".
20.55 Фільм "Інтэрдзяўчынка". 1989 г.
23.50 Прэм'ера. Вострасюжэтны фільм "4 паверх".

КУЛЬТУРА

9.15 "Партытуры не гараць". Аўтарская праграма А. Варгафтыка.
9.40 Разуменне. "Палёты".
10.45 "Цытаты з жыцця". Ксенія Марыніна.
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны.
11.45 Разам з Фафалем.
12.00 "Ах, ужо гэтыя дзеткі".
12.15 Чым жыве Расія.
12.30 Музей музычнай культуры імя М. Глінкі.
13.00 "Маленькі ўцякач". Маст. фільм.
14.45 Улада факта.
15.10 "Маланкавыя камяні".
15.35 "А раптам атрымаецца", "Заўтра будзе заўтра". Мультфільмы.
15.50 "Яўген Сіманаў чытае Пушкіна".
16.05 Сенсацыя. Сенсацыя? Сенсацыя...
16.35 Разуменне. "Палёты".
17.50 "Хто там..." Аўтарская праграма В. Верніка.
18.15 "Страсці па-італьянску".
19.15 "Міхаіл Булгакаў. Чорны снег". Аўтарская праграма А. Смялянскага.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 "Царская ложа". Фестываль Ю. Цемірканава "Плошча мастацтваў".
20.40 "Старамодная камедыя". Маст. фільм.
22.30 "1001 расказ пра кіно".

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00 Сёння.
7.15 У запас.
7.40 Карданны вал.
7.50 Пяць хвілін з Наважонавым.
7.55 Вялікія грошы.
8.05 Смачныя гісторыі.
8.25 Падарожжы натураліста.
9.25 Свая гульня.
10.10 Увага. Вышук!
11.20 Фільм "Шчаслівая, Жэнька!"
13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
13.25 "Працяг будзе..." з Юліяй Мяньшовай.
14.15 Пепсі-чарт.
15.25 Прафесія – рэпарцёр.
15.55 Дэтэктыў "Візіт да Мінатаўра". 5-я серыя, заключная.
17.35 Крымінал.
18.35 Свабода слова.
20.10 Крымінальная Расія. "Адмарозкі". 1-я серыя.
21.45 Наша кіно. "Асабістае жыццё каралевы".
23.40-0.25 Кома.

СТБ

6.00 "Паўэр рэйнджэрс, або Магутныя рэйнджэры".
6.30 "Дз'яволік". Мультсерыял.
7.00 "Неверагодны Халк". Мультсерыял.
8.00 Тэма дня.
8.10 "Віртуальны свет".
8.20 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.25 "Сняданак з Лікай".
8.30 Трылер "Фірма прыгод".
11.00 Спартыўныя навіны.
11.15 "Аўтапанарама".
11.30 "Дарма і Грэг".
12.00 "24 гадзіны".
12.15 "Агенцтва". Серыял.
12.50 "Дзіўныя людзі". Дак. фільм.
13.50 "Кобра".
15.00 "24 гадзіны".
15.15 "Прынцэса Сісі". Мультсерыял.
15.40 "Неверагодны Халк". Мульсерыял.
16.05 "Дз'яволік".
16.30 "Паўэр рэйнджэрс, або Магутныя рэйнджэры".
16.55 "Чарцяня".
18.00 Спартыўныя навіны.
18.15 Цэнтр забаў "Мэдысан авеню".
18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
18.50 "Тэма дня".
19.00 "24 гадзіны".
19.15 Дзіцячы экран "Добры вечар, малыш...".
19.30 "Баявік "Крывавы спорт-3".
21.30 "Кобра".22.30 "М1".
22.45 Аўтапанарама.
23.00 "24 гадзіны".
23.15 "Віртуальны свет".
23.25 "Гістарычная драма "Дэ Сад".
1.25 "М1".

СУБОТА, 9 ЛЮТАГА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00, 9.40, 15.00, 19.00 Навіны.
7.10 Урачыстая цырымонія адкрыцця XIX зімовых Алімпійскіх гульняў.
9.55 Індыйскае кіно. "Развод па-індыйску". 1-я серыя.
11.10 Дзённік XIX зімовых Алімпійскіх гульняў.
11.30 "Развод па-індыйску". 2-я серыя.
12.35 Сад мары.
13.00 Каралеўскае паляванне.
13.25 Здароўе.
13.50 "Растоў-бацька". Заключная серыя.
14.45 "Музеум". Сядзібны партрэт.
15.20 "Атрад па барацьбе з мафіяй". Заключная серыя.
16.25 Беларуская дваццатка.
16.55 Пяць цудаў".
17.25 Мультфільмы "Зноў двойка", "Толькі не цяпер".
18.20 З дакладных крыніц.
18.40 Дзённік XIX зімовых Алімпійскіх гульняў.
19.25 КВЗ. Фестываль Еўраліг. Частка 1-я.
21.00 Панарама.
21.50 Маст. фільм "Станцыйны наглядчык".
22.55 XIX зімовыя Алімпійскія гульні. Хакей. Беларусь – Украіна.
1.25 "Каралева мячоў".
2.10 Дак. серыял "Успомні пра будучыню".

ГРТ

7.00 Навіны.
7.10 "Нязнайка на Месяцы". Частка 3-я.
7.35 КОАПП.
8.00 Слова пастыра. Мітрапаліт Кірыл.
8.15 Іграй, гармонік любы!
8.50 Бібліяманія.
9.00, 14.00 Навіны (з сурдаперакладам). 9.10 Смехапанарама.
9.45 Смак.
10.05 У свеце жывёл.
10.45 Здароўе.
11.25 Гала-канцэрт зорак мастацкай гімнастыкі Расіі.
12.10 "Сярэбраны шар". Любоў Арлова.
12.50 "Тайны забытых перамог". "Байканур. Прычал Сусвету".
13.35 "Мікі Маус і яго сябры".
14.10 Маст. фільм "Два доўгія гудкі ў тумане".
15.35 "Самі з вусамі".
16.00 "Хто хоча стаць мільянерам?".
17.00 Вячэрнія навіны.
17.15 Урачыстае адкрыццё XIX зімовых Алімпійскіх гульняў.
18.55 "Апошні герой". "Выжыванне" (заключная перадача).
20.00 Час.
20.30 Трылер "Маўчанне ягнят".
22.40 На XIX зімовых Алімпійскіх гульнях. Лыжы. 30 км (мужчыны). Могул. Фінал (жанчыны).
0.00 Трылер "Рука, якая калыша калыску".

РАСІЯ

7.00 Тата, мама, я – спартыўная сям'я.
7.45 "Тэлепузікі".
8.10 Залаты ключ.
8.30 Здароўе і жыццё.
9.00 Пошта РТР.
9.30 Добрай раніцы, краіна.
10.10 "Сто да аднаго".
11.00 Камедыйны серыял "Медыкі".
11.55 Прэм'ера. "Адчыніце, міліцыя!". Дак. серыял.
12.25 "Мужчыны". Прэм'ера дак. серыяла.
13.00, 19.00 Весткі.
13.20 Да 100-годдзя Любові Арловай. Прэм'ера адноўленага фільма Рыгора Аляксандрава "Светлы шлях".
15.00 Канцэрт, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння Любові Арловай.
16.20 Камедыя "Гіпноз".
17.00 Мая сям'я.
17.55 Аншлаг.
19.25 Люстэрка.
20.00 Алімпіяда-2002. Лыжы. Гонкі. Жанчыны, 15 км.
20.15 Калядныя сустрэчы Алы Пугачовай.
23.35 Алімпіяда-2002. Лыжы. Жанчыны. 15 км. Масавы старт. Двухборства. Трамплін.
1.20-2.14 Гарачая дзесятка.

КУЛЬТУРА

9.10 "Арганаўты", "Персей". Мультфільмы.
9.50 Вуглы манежу.
10.15 Бабуліны рэцэпты.
10.30 "Залаты п'едэстал". Іван Ярыгін.
11.00 Графаман.
11.30 "Барыс Андрэеў. Першае каханне". Дак. фільм.
12.10 "Два байцы". Маст. фільм.
13.30 Навіны культуры.
13.45 "Час музыкі".
14.10 Мультфільмы.
14.45 "Балет Ігара Маісеева". Да 65-годдзя ансамбля народнага танца Расіі пад кіраўніцтвам І. Маісеева.
15.50 "З жыцця ўрача". Тэлеспектакль.
16.30 "Вакзал мары".
17.00 "Закон пустыні". Тэлесерыял.
18.00 "Сферы".
18.40 Тэатральная гасціная. "Тэатр Месяца".
19.35 "Гістарычныя канцэрты". Іграе К. Цымерман (фартэпіяна).
20.15 У вашым доме. Андрэй Пятроў.
21.00 Навіны культуры.
21.20 Асабістыя ўспаміны пра вялікае жыццё.
21.25 Культ кіно. "У прысутнасці клоуна". Маст. фільм.

НТБ

7.00, 9.00, 11.00, 15.00, 18.00 Сёння.
7.15 "Вуліца Сезам".
7.40 Свет прыгод. "Люстэрка, люстэрка". 5-я і 6-я серыі.
8.25 Без рэцэпта.
9.15 Крымінал. "Чыстасардэчнае прызнанне".
9.45 "Жаночы погляд" Аксаны Пушкінай.
10.20 Кватэрнае пытанне.
11.20 Наша кіно. Камедыя "Мііміно".
13.25 Падарожжы натураліста.
14.05 Свая гульня.
15.25 Прафесія – рэпарцёр.
16.00 "Працяг будзе..." з Юліяй Мяньшовай.
16.55 Шоу Алены Сцепаненка.
18.40 Прафесія – рэпарцёр.
19.20 Баявік "Кобра".
21.15 Крымінальны фільм "П'яны світанак".
23.35-1.15 "Зорныя вароты". 8-я і 9-я серыі.

СТБ

6.15 "Дзіўныя людзі". Дак. фільм.
7.15 "У гасцях у Тофіка".
7.30 "Інспектар Гаджэт".
8.00 "Дыпладокі".
8.30 "Мурашкі".
9.00 "Футурама".
9.30 "М1".
10.00 "Бафі".
11.00 "Экзотыка".
11.15 "Рамонт".
11.30 "Аўтапанарама".
11.50 "Снядянак з Лікай".
12.15 "Свет спорту".
12.45 Ваенна-прыгодніцкі фільм "Адзін шанц з тысячы".
14.45 "Выпадковы сведка".
15.15 "Вовачка".
15.50, 16.20 "Чалавек-павук".
16.50 "Марш Турэцкага-2".
18.00 "Гадзіна пік".
19.00 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
19.25 Фантастычны баявік "Суддзя Дрэд".
21.35 Фільм жахаў "Выганяючы д'ябла-3". 0.05 Музычны канал.
0.10 "Мэдысан авеню".
0.40 "М1".

НЯДЗЕЛЯ, 10 ЛЮТАГА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00, 9.00, 15.00 Навіны.
7.15 "Кіне". Заключная серыя.
8.05 Існасць. 8.30 "Арсенал".
9.15 Мультыклуб.
9.40 Фільм-казка "Айбаліт-66".
11.10 Дзённік XIX зімовых Алімпійскіх гульняў.
11.35 "Усё нармальна, мама!"
12.15 Тэлевітамін.
12.45 "Каралева мячэй".
13.30 Лёс чалавека. Сям'я Кулан.
14.00 "Спявай, душа! Фальклорныя калектывы Іванаўскага раёна Брэсцкай вобласці.
14.30 "Наша спадчына". Тайны нясвіжскіх саркафагаў.
14.45 "І іншыя афіцыйныя асобы".
15.20 Дэтэктыў "І зноў Аніскін". 1-я і 2-я серыі.
17.25 Крымінальнае дасье.
17.50 "Сустрэча ў Траецкім" з Аляксандрам Дамарацкім.
18.15 "Час мясцовы".
18.45 Дзённік XIX зімовых Алімпійскіх гульняў.
19.05 Планета "АРТ".
19.35 Тэлебарометр.
19.50 Энцыклапедыя беларускага спорту. Лыжны спорт.
20.00 Галоўнае пытанне.
20.35 Гераічная камедыя "Служылі два таварышы".
22.10 Парыжскі тыдзень высокай моды ў праграме "Новая калекцыя".
22.35 "Жулі Леско".
0.05 "Успомні пра будучыню" 4-я серыя.

ГРТ

7.00 Навіны.
7.10 Армейскі магазін.
7.40 Дыснеі-клуб. "Звераняты джунгляў".
8.05 Ранішняя зорка.
8.50 Бібліяманія.
9.00, 14.00 Навіны (з сурдаперакладам).
9.10 "Бесталковыя нататкі".
9.30 Пакуль усе дома.
10.05 "Ахвяры па аб'явах". Справа 2001 года.
10.35 Клуб падарожнікаў.
11.15 На XIX зімовых Алімпійскіх гульнях. Дзённік.
11.40 На XIX зімовых Алімпійскіх гульнях. Лыжы. 30 км (мужчыны). Могул. Фінал (жанчыны).
13.05 Разумніцы і разумнікі.
13.35 "Мікі Маус і яго сябры".
14.10 Фільм "Анегін".
15.55 Жывая прырода. "Праўда пра вялікую белую акулу".
17.00 Вячэрнія навіны.
17.15 "Белы танец" Алены Бяражной". Спецрэпартаж.
17.45 На XIX зімовых Алімпійскіх гульнях. Фігурнае катанне. Пары.
19.20 Супербаявік "Сутыкненне з безданню".
21.30 Часы.
22.45 На XIX зімовых Алімпійскіх гульнях. Трамплін. 90 м. Горныя лыжы (мужчыны).
23.35 Прыгодніцкі фільм "Бывай, сябар!".

РАСІЯ

5.25 Алімпіяда-2002. Лыжы. Жанчыны. 15 км. Масавы старт. Канькі. Мужчыны. 5000 м.
7.10 "Тэлепузікі".
7.35 Хранограф.
7.50 Рускае лата.
8.40 Усерасійская латарэя "ТБ Бінга шоу".
9.20 Добрай раніцы, краіна.
9.55 Сам сабе рэжысёр.
10.50 "Гарадок". Дайджэст.
11.25 Камедыя "Зімняя акадэмія".
13.00 Весткі.
13.20 Парламенцкая гадзіна.
14.05 Дыялогі пра жывёл.
15.00 Вакол свету.
15.50 "Камісар Рэкс".
16.50 Бінга навіны.
16.55 Камедыя "Неверагодныя прыгоды італьянцаў у Расіі".
19.00 Весткі тыдня.
19.55 Аншлаг.
21.00 "Канчатковы аналіз".
23.25 Дзённік зімовых Алімпійскіх гульняў.
0.10 Алімпіяда-2002. Лыжнае двухборства. 15 км. Сноуборд. Хаўпайл. Жанчыны. Фінал.
1.50-2.53 Серыял "Твін Пікс".

КУЛЬТУРА

9.00 Праграма перадач.
9.10 Дзіцячы сеанс. "Дон Кіхот Ламанцкі".
10.15 Нядоўгія гісторыі.
10.30 Ток-шоу "Наўздагад". Яўген Лявонаў-Гладышаў.
11.00 Тым часам.
11.25 Век кіно. "Капітанская дачка". Маст. фільм.
13.00 Вершы і рамансы на вершы А. С. Пушкіна выконвае Б. Плотнікаў.
13.30, 21.00 Навіны культуры.
13.45 Магія кіно.
14.20 Дж. Расіні. "Севільскі цырульнік". Фільм-опера.
17.00 "Закон пустыні". Тэлесерыял. 18.00 Дак. экран.
18.40 "Загадкавы Пушкін. Версіі Верасаева". 19.20 "Дзень цудоўны". Мультфільм.
19.35 "Збор выкананняў". Спявае Любоў Казарноўская.
20.15 Блеф-клуб.
21.20 Асабістыя ўспаміны пра вялікае жыццё.
21.25 Пры свечках. "Кітайскае чаепіцце".
22.05 Г. Свірыдаў. З музычных ілюстрацый да аповесці А. С. Пушкіна "Завіруха".
22.25 "Прызнанне авантурыста Фелікса Круля". Маст. фільм 4-я серыя, заключная.

НТБ

7.00, 9.00, 11.00, 15.00 Сёння.
7.15 "Вуліца Сезам".
7.40 Пепсі-чарт.
8.30 Ах, ужо гэтыя дзеці!
9.15 Смачныя гісторыі.
9.35 Шоу Алены Сцепаненка.
10.25 Крымінальная Расія. "Адмарозкі". 1-я серыя.
11.20 Камедыйны баявік "Дэжа вю". 13.30 Служба выратавання.
14.00 Свая гульня.
15.25 Дог-шоу "Я і мой сабака".
16.20 "Жаночы погляд" Аксаны Пушкінай.
16.55 Вочная стаўка.
17.35 Камедыя "Агент у мініспадніцы".
18.55 Баявік "Сезон палявання-2". 1-я серыя.
20.00 Надоечы.
21.15 Лялькі.
21.35 Свет кіно. "Тугая пятля".
23.55-0.50 "Зорныя вароты". 10-я серыя.

СТБ

6.00 "Дзіўныя людзі". Дак. фільм.
7.00 "1/52". Спартыўны агляд.
7.15 "У гасцях у Тофіка".
7.30 "Інспектар Гаджэт".
8.00 "Дыпладокі".
8.30 "М1". 9.00 "Гадзіна пік".
10.00 "Бафі".
11.00 "Клуб "Белы папугай". Юбілей Л. Дурава.
12.00 "Сняданак з Лікай".
12.25 Прэм'ер-парад "Сталічны".
12.45 Фільм "Размах крылаў".
14.45 "Выпадковы сведка".
15.15 "Агенцтва". Серыял.
15.50, 16.20 "Чалавек-павук".
16.50 "Марш Турэцкага-2".
18.00 "168 гадзін Мінска".
19.00 "Прывітанне, доктар!".
19.10 "Аўтапанарама".
19.30 "Калі ласка, запрашаем".
19.40 "Фільм- фільм, фільм...".
19.50 "Хіт-момант – вячэрняя рапсодыя".
20.20 "Пакуль гарыць свечка...".
20.55 Фільм жахаў "Я ўсё яшчэ ведаю, што вы зрабілі мінулым летам".
23.10 "Альфрэд Хічкок прадстаўляе". Серыял.
23.40 Начны музычны канал.
0.45 "М1".

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны прыёмнай рэдакцыі: 36-91-42; намесніка галоўнага рэдактара — 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-53-22; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі — 36-43-71; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.
ФАКС: 36-53-22, bng@e-mail.ru

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.
Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах. Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Ірына КУЛІКОЎСКІХ.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку», 220013, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12. Заказ № 467
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 1.2.2002 г. у 18.10
Тыраж 30.000 экзэмпляраў.